

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2019

Martina Bátová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Politický systém za vlády Vladimíra Mečiara a jeho
odraz do zahraničnej politiky**

Bakalářská práce

Autor práce: Martina Bátová

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využívaná k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 2. 1. 2019

Martina Bátová

Bibliografický záznam

BÁTOVÁ, Martina. *Politický systém za vlády Vladimíra Mečiara a jeho odraz do zahraničnej politiky*. Praha, 2019. 37 s. Bakalárska práca (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedúci bakalárskej práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rozsah práce: 68 097 znakov

Anotácia

Táto bakalárska práca sa zaoberá politickým systémom Slovenskej republiky počas vlády Vladimíra Mečiara a jej odrazom do zahraničnej politiky Slovenska. Predmetom skúmania je autoritarizmus V. Mečiara a analýza či vnútropolitická situácia na Slovensku sa prejavila i do zahraničnej politiky Slovenska. Teritoriálne je práca situovaná na územie Slovenskej republiky. Časovo je zasadená do obdobia tesne pred vznikom samostatnej Slovenskej republiky, teda od roku 1992 do roku 1998, kedy skončila Mečiarova tretia vláda. Forma práce je prípadová štúdia. V práci spracujem teóriu konsolidácie demokracie od José Juana Linza a Alfreda Stepana so zameraním sa na konsolidáciu demokracie v politickej sfére, ďalej koncept neliberálnej demokracie od Fareeda Zakariu a doplnkovo použijem koncept delegatívnej demokracie od Guillerma O'Donnella. Výskumným účelom práce je dokázať, že na Slovensku nastala dekonsolidácia demokracie v politickej sfére, ďalej overiť či Slovensko sa stalo defektnou demokraciou a zamerať sa na doposiaľ málo skúmaný izolacionizmus Slovenskej republiky. V prvej časti práce sú predstavené vyššie uvádzané koncepty a ich jednotlivé kritériá. V nasledujúcej empirickej časti sú tieto kritériá aplikované na konkrétne príklady z obdobia mečiarizmu. Práca čerpá hlavne z nedávnej odbornej literatúry, vtedajších súhrnných správ o stave spoločnosti a doplnkovo z internetových zdrojov.

Annotation

This bachelor thesis concerns the Slovak political system under the Vladimír Mečiar's government and its influence on the foreign policy. The aim of this thesis is Mečiar's authoritarianism and to analyse if there was an impact on the inner policy as well as foreign policy. It analyses the period from the beginning of the second Mečiar's era as the prime minister in 1992 to 1998 when his third government ended. The thesis is conducted in the form of a case study. In the thesis I specifically elaborate the theory of democratic consolidation written by José Juan Linz and Alfred Stepan which focuses on the democratic consolidation of political arena; then I elaborate the Fareed Zakaria's concept of illiberal democracy and additionally I study the Guillermo O'Donnell's concept of representative democracy. The purpose of this bachelor thesis is to prove the democratic deconsolidation in political arena in Slovakia and to verify the validity of the theory of

defective democracy on the case of Slovakia and also to describe the Slovak political isolationism which has been in my opinion too little analysed. In the first part of the thesis I present the three theories mentioned above and their individual components. In the following empirical part these individual components are applied to specific examples of Mečiar's government known as well as the "mečiarisme". References of this thesis consist mainly of specialised literature as well as the public situation reports from the time referred and additionally the thesis uses the website sources.

Kľúčové slová

Slovenská republika, konsolidácia demokracie, neliberálna demokracia, delegatívna demokracia, Vladimír Mečiar, Mečiarova vláda, zahraničná politika, izolacionizmus

Keywords

Slovak republic, democratic consolidation, illiberal democracy, delegative democracy, Vladimír Mečiar, Mečiar's government, foreign policy, isolationism

Title

Political system during Vladimír Mečiar's government and its impact on Slovak foreign policy

PodĎakovanie

Na tomto mieste by som rada poĎakovala vedúcemu mojej práce pánovi PhDr. Josefovi Mlejnkovi, Ph.D., za ústretový prístup, cenné rady a vecné pripomienky, bez ktorých by táto práca nemohla vzniknúť.

Obsah

Zoznam použitých skratiek	2
Úvod	3
1 Teoretická časť	7
1.1 Pojem konsolidácia demokracie	7
1.1.1 Teória J. J. Linza a A. Stepana	8
1.1.2 Konsolidácia politickej sféry	9
1.2 Hybridné režimy	10
1.2.1 Koncept neliberálnej demokracie	11
1.2.2 Koncept delegatívnej demokracie	12
1.2.3 Zdôvodnenie výberu	12
2 Empirická časť	14
2.1 Politický systém	14
2.1.1 Férovosť volieb	15
2.1.2 Právny štát	16
2.1.3 Sloboda médií	18
2.1.4 Silný autoritársky vodca	19
2.1.5 Deľba moci a spor Vladimíra Mečiara s Michalom Kováčom	21
2.2 Izolácia Slovenska	23
2.2.1 Oficiálna zahraničná politika SR	24
2.2.2 „Zmarené“ referendum	25
2.2.3 Zahraničná politika SR navonok	26
Záver	28
Summary	30
Zoznam použitej literatúry	32
Tézy bakalárskej práce	38

Zoznam použitých skratiek

DS	Demokratická strana
DÚ	Demokratická únia
EÚ	Európska únia
HZDS	Hnutie za demokratické Slovensko
KBSE	Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe
KDH	Kresťanskodemokratické hnutie
NATO	Severoatlantická aliancia
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OSN	Organizácia spojených národov
RSS	Roľnícka strana Slovenska
SDK	Slovenská demokratická koalícia
SDE	Strana demokratickej ľavice
SDSS	Sociálnodemokratická strana Slovenska
SIS	Slovenská informačná služba
SMK	Strana maďarskej koalície
SNS	Slovenská národná strana
SOP	Strana občianskeho porozumenia
SR	Slovenská republika
SZS	Strana zelených Slovenska
V4	Vyšehradská skupina
VPN	Verejnosť proti násiliu
ZRS	Združenie roľníkov Slovenska

Úvod

Po rozdelení Československa, nová samostatná Slovenská republika mala pokračovať v rozvíjaní demokracie a budovaní občianskej spoločnosti s rešpektovaním základných práv a slobôd. Už v prvom článku Ústavy sa Slovenská republika deklarovala ako zvrchovaný, demokratický a právny štát, nenadväzujúci na žiadnu ideológiu, ani náboženstvo (Ústava SR, 1992, čl. 1).

Novovzniknutá Slovenská republika bola i je parlamentná demokracia. Hlavou štátu je prezident, ktorý *„reprezentuje Slovenskú republiku navonok i dovnútra a svojím rozhodovaním zabezpečuje riadny chod ústavných orgánov“* (čl. 101, ods. 1). Prezident je volený občanmi Slovenskej republiky na 5 rokov *„v priamych voľbách tajným hlasovaním“* (čl. 101, ods. 2). *„Vláda Slovenskej republiky je vrcholným orgánom výkonnej moci“* (čl. 108) a skladá sa z predsedu (premiéra), podpredsedov a ministrov (čl. 109, ods. 1). Zákonodarnú moc vykonáva *„jediný ústavodarný a zákonodarný orgán“*, parlament, nazývaný Národná rada Slovenskej republiky (NR SR) (čl. 72). Je to jednokomorový parlament so 150 poslancami volenými na 4 roky (čl. 72). Prvý prezident, Michal Kováč, bol ako jediný prezident zvolený nepriamou voľbou na druhý pokus v NR SR (Kopeček, 2008, s. 179 – 180) a prvým premiérom bol Vladimír Mečiar, predseda strany Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS). Strana HZDS vznikla štiepením, diferenciaciou, v rámci revolučného hnutia Verejnosť proti násiliu (VPN). Po voľbách v roku 1992 sa stala najsilnejším politickým subjektom, založeným a postaveným na postave charismatického Mečiara. Vzhľadom na založenie širokých štruktúr a organizácie, zahŕňala sociálnodemokratické, kresťanskodemokratické a neoliberálne prúdy a teda sa ako politický subjekt nikdy nevyprofilovala na štandardnú politickú stranu (Kopeček, 1999, s. 40 - 41). Pre voľby v rokoch 1990, 1992 a 1994 platí, že Vladimír Mečiar sa dostal k moci po výhre v slobodných a demokratických voľbách, pričom v roku 1990 sa stal členom vlády na základe úspechu v konkurze ako nevyprofilovaný člen v porevolučnom hnutí VPN, neskôršie dvoje voľby vyhral ako predseda víťaznej politickej strany. Za dva roky sa zmenil i postoj Mečiara k moci. Viacerí autori tvrdia, že po roku 1994 na Slovensku dochádza k odklonu od liberálnej demokracie a k príklonu k autoritatívnemu režimu (Rupnik, 1999, s. 111; Lebovič, 1999, s. 23).

Predkladaná bakalárska práca sa zaoberá vládou Vladimíra Mečiara (obecne označovaná i ako mečiarizmus) a jej vplyvom na zahraničnú politiku Slovenskej republiky. Jej cieľom

je pochopiť pomocou troch konceptov; konsolidácie demokracie, neliberálnej demokracie a delegatívnej demokracie, slovenskú politickú scénu v deväťdesiatych rokoch a zaoberať sa vtedajším medzinárodným izolacionizmom Slovenskej republiky, o ktorom pojednávalo zatiaľ málo štúdií. Výskumná otázka znie nasledovne: *„V čom spočíva charakteristika politického systému premiéra Vladimíra Mečiara a či demokratické deficity prispeli k medzinárodnej politickej izolácii a akým spôsobom.“* Vychádzam z hypotéz, že pri konsolidácii demokracie v prvých rokoch samostatnej Slovenskej republiky dochádzalo zo strany premiéra V. Mečiara a jeho vlády k vykazovaniu autoritatívnych prvkov. Vnútropolitická situácia sa potom premietla i do zahraničnej politiky, kedy vplyvom autoritatívnej vlády dochádzalo k medzinárodnej izolácii Slovenska.

Vláda Vladimíra Mečiara je dodnes aktuálnou témou. Ako prvú môžeme spomenúť slovenskú kinematografiu: posledné dva roky začali vznikať filmy, ktorých dej sa odohráva na pozadí mečiarizmu či filmy priamo čerpajúce námet v postave samotného Mečiara. Film Únos od režisérky Mariany Čengel Solčanskej z jari 2017 otvoril diskusiu o zrušení Mečiarových amnestií, udeleným osobám podozrivým z trestných činov spáchaných v súvislosti s únosom Michala Kováča ml., syna prvého slovenského prezidenta. Polemika vyústila do prijatia ústavného zákona zo dňa 30. marca 2017 upravujúceho ústavný zákon č. 460/1992 Z. z., Ústavu Slovenskej republiky. Na základe tejto novely došlo k obmedzeniu ústavou garantovaných právomocí prezidenta Slovenskej republiky. Vo všeobecnej rozprave i prepuknutie nedávnej kauzy sledovania investigatívnych novinárov Slovenskou informačnou službou (SIS) a vražda novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej zo dňa 21. februára 2018 či neustále prebiehajúce korupčné a protekcionistické škandály vlády sú považované za praktiky príbuzné tým z 90. rokov.

Bakalárska práca má formu prípadovej štúdie a časovo je zasadená do poslednej dekády 20. storočia, konkrétne do obdobia v rokoch 1992 – 1998. Teritoriálne je téma práce situovaná na územie samostatnej Slovenskej republiky vzniknutej v roku 1993. Dôležité je spomenúť, že v roku 1994 bola mečiarovská kontinuita moci prerušená, u moci stála trištvrte roka úradnícka vláda Jozefa Moravčíka ako priamy dôsledok pádu druhej Mečiarovej vlády.

Pre teoretickú časť pracujem s primárnymi zdrojmi v anglickom jazyku, ktoré pre potreby práce prekladám do slovenčiny, niektoré odborné termíny zachovávam v angličtine.

Dodávam, že počas rešerše som na začiatku vychádzala z prác českých autorov, ktoré mi pomohli najprv pochopiť základnú problematiku. V druhej časti práce pracujem predovšetkým s primárnymi zdrojmi v slovenskom a českom jazyku, doplnkovo použijem zdroje v anglickom a francúzskom jazyku, ktoré reflektujú vtedajší názor zahraničia na Slovenskú republiku. Základné texty, z ktorých vychádzam v teoretickej časti sú dielo *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe. South America, Post-Communist Europe* (1996) a článok *Toward Consolidated Democracies* (1996) od Juana José Linza a Alfreda Stepana. Významne čerpám i z článku *The Rise of Illiberal Democracy* (1996) od Fareeda Zakariu a článku *Delegative Democracy* (1994) od Guillerma O'Donnella. V hodnotení odbornej literatúry uvádzam i negatívnu definíciu konsolidácie demokracie, v časti pojednávajúcej o hybridných režimoch, zmieňujem i Larry Diamonda či Andrea Cassani. Z českých publikácií významne čerpám z prác Lubomíra Kopečka, ako *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku* (2006), ďalej knihu editovanú Kopečkom, *Od Mečiara k Dzurindovi: Slovenská politika a politický systém v prvých desaťročí samostatnosti* (2003), obsahujúcu články viacerých autorov píšucich o politickom a ústavnom systéme Slovenskej republiky počas prvých desiatich rokoch jej samostatnosti. Ďalej vychádzam zo súhrnných správ o stave spoločnosti *Slovensko 1995. Súhrnná správa o stave spoločnosti* (1996) a diel z edície Štúdie a názory *Slovenské referendum '97: zrod, priebeh, dôsledky* (1997) a *Slovensko v šedej zóne? Rozširovanie NATO, zlyhania a perspektívy Slovenska* (1998). Ďalšie zdroje majú pôvod v akademických článkoch, dobovej či aktuálnej tlači, štatistík dostupných na stránkach Slovenského štatistického úradu, ústavných zákonov a nálezov Ústavného súdu Slovenskej republiky.

V teoretickej časti najprv stručne predstavím definíciu konsolidácie demokracie a následne použijem prvý koncept. Pôjde o teóriu konsolidácie demokracie od J. J. Linza a A. Stepana, kde sa zameriam na konsolidáciu politickej sféry a zdôvodním, prečo neskúmam konsolidáciu ekonomiky, byrokracie a noriem. Po načítaní základnej literatúry a konzultácií s novým vedúcim bakalárskej práce som usúdila, že by bolo vhodné pre účely mojej práce pridať i koncept neliberálnej demokracie od F. Zakariu a pre podobnosť rysov s neliberálnou demokraciou i koncept delegatívnej demokracie od G. O'Donnella, ktoré sú vhodné pre klasifikáciu novovzniknutých režimov v tretej vlne demokratizácie. V rámci teoretickej časti ešte vysvetlím jednotlivé prvky konceptov Zakariu a O'Donnella. Taktiež som usúdila, že bude vhodnejšie vypustiť podkapitolu o aktuálnom dopade Mečiarových

amnestií z dôvodu predídenia sklúznutia mimo vymedzeného časového rámca práce a taktiež vynechám podkapitolu a nacionalizme. Nacionalizmus nevynechám úplne, použijem ho ako súčasť argumentu Mečiarového populizmu. Na konci teoretickej časti si vytýčim kritériá na základe spracovaných konceptov, ktoré v nasledujúcej empirickej časti aplikujem na vládu Vladimíra Mečiara a potom sa zameriam ako sa jeho vláda odrazila do zahraničnej politiky spracovaním káuz týkajúcich sa medzinárodnej problematiky a izolácií Slovenska. Cieľom práce je sledovať ako sa vláda Vladimíra Mečiara podpísala na zahraničnú politiku Slovenska vedúcu k izolacionizmu, pričom chcem dokázať dekonsolidáciu demokracie v politickej sfére a overiť do akej miery bolo Slovensko defektnou demokraciou za vlády V. Mečiara.

1 Teoretická časť

Kľúčovým tvrdením, ktoré je základom pre túto bakalársku prácu je veta v knihe slovenskej sociologičky Soni Somolányi, že väčšina komentátorov či už domáceho (slovenského) alebo zahraničného pôvodu začala tvrdiť: „*Slovensko sa odkláňa od cesty, po ktorej kráča transformačne úspešná skupina stredoeurópskych krajín.*“ Ku koncu vlády Vladimíra Mečiara dochádza k značnému odchýleniu Slovenska v demokratizácii podľa modelov v západnej Európe, dokonca aj od tých v strednej Európe (1999, s. 7 - 8). Nakoľko väčšina stredoeurópskych krajín prechádzala prechodom z nedemokratického komunistického režimu na demokraciu a vo väčšine štátov dochádzalo k priebežnému konsolidovaniu demokracie, je preto nevyhnutné najprv študovať konsolidáciu demokracie a potom typ nedemokratického režimu. Pre účely tejto práce je teoretická časť rozdelená na dve podkapitoly. V rámci prvej podkapitoly rozoberiem pojem konsolidácie demokracie a odôvodním prečo použijem teóriu konsolidácie demokracie od J. J. Linza a A. Stepana. Táto práca sa týka hlavne politického systému a vlády Mečiara, teda zaoberám sa len konsolidáciou politickej sféry, ktorú doplním jej úzkym prepojením s občianskou sférou. V práci avšak nebudem študovať konsolidáciu noriem, ekonomiky, ani byrokracie, pretože ide o domény vzdialené mojej téme, taktiež moja téma je časovo situovaná do krátkeho časového úseku (1992 – 1998), ktorý by rozhodne na konsolidáciu noriem, konsolidáciu ekonomiky či byrokracie nepostačoval a zistené závery by nemuseli byť v konečnom dôsledku smerodajné a možno i zmerateľné. Náplň druhej podkapitoly bude definícia hybridných režimov, kde po stručnej klasifikácii hybridných režimov vysvetlím, prečo aplikujem koncept neliberálnej demokracie od F. Zakariu a koncept delegatívnej demokracie od G. O'Donnella.

1.1 Pojem konsolidácia demokracie

Po prechode k demokracii, nasleduje fáza konsolidácie demokracie, kedy sa nový režim zdemokratizuje a ukáže sa či ako demokratický ostane. Väčšina autorov sa na začiatku diel odkazuje či zmieňuje tradičnú definíciu demokracie, ideálnej demokracie *polyarchie*, ktorej podmienky vytvára zriadenie šiestich inštitúcií – volení štátni činitelia; slobodné, spravodlivé a pravidelne opakujúce sa voľby; sloboda prejavu; právo na alternatívne zdroje informácií; sloboda združovania a inkluzívne občianstvo (Dahl, 2005, s. 188). V prípade, ak sa chce nedemokratický režim k nim priblížiť, musí prejsť procesom konsolidácie demokracie (Schedler, 1998, s. 92; Diamond, 2002, s. 21; Linz a Stepan, 1996b, s. 14).

Z českých autorov, Říchová chápe pod konsolidáciou demokracie naplnenie troch znakov – samostatná fungujúca občianska spoločnosť, absencia skupín usilujúca dosiahnutia svojich politických cieľov násilnými prostriedkami a konsenzus občanov s politickými elitami na prijatí demokratických procedúr a inštitúcií ako jediného legitímneho prostriedku umožňujúceho naplňovať politické ciele (Říchová, 2002, s. 83). Ďalším autorom, ktorý sa venoval definícií konsolidácie je Andreas Schedler v článku *What is Democratic Consolidation?* (1998). Schedler predstavuje negatívne vymedzenie konsolidácie demokracie. Ide o to, že spoločnosť robí potrebné opatrenia, ktorými predíde, zabráni návratu nedemokratického režimu počas protivlny, ďalej vytvorí mechanizmy zabráňujúce uvedeniu do počiatočného stavu a predĺži životnosť demokracie (Schedler, 1998, s. 95 – 96).¹

1.1.1 Teória J. J. Linza a A. Stepana

Po prvé, Linz so Stepanom vravia o existencii troch minimálnych podmienok, ktoré musí štát spĺňať na prechod k demokracii. To znamená, že najprv musí vzniknúť štát. Ak nie je štát, potom analogicky nie je demokracia. Vo vzniknutom štáte musia prebehnúť slobodné a súťaživé voľby a nakoniec vládna elita musí po slobodných a súťaživých voľbách vládnuť demokraticky (Linz a Stepan, 1996a, s. 7; Linz a Stepan, 1996b, s. 13 – 14). Konsolidovaná demokracia nastáva v momente, kedy demokracia sa stáva jedinou hrou v meste (*the only game in town*²) a táto „hra“ má tri pravidlá, dimenzie - behaviorálnu, postojovú a ústavnú. Podľa Linza a Stepana dochádza ku konsolidácii demokracie ak žiadni významní národní, sociálni, ekonomickí, politickí či inštitucionálni predstavitelia či skupina za účelom dosiahnutia ich cieľov nepoužíva praktiky vedúce k nedemokratickému režimu (behaviorálna dimenzia, *behavioral dimension*). Ďalej väčšina spoločnosti zastáva názor, že stávajúce demokratické procesy a inštitúcie sú v aktuálnych pomeroch najviac vhodným spôsobom na správu verejného života (postojová dimenzia, *attitudinal dimension*), túto dimenziu môžeme vymedziť i negatívne, v spoločnosti je nízke alebo od demokratických štátnych síl oddelené percento podporovateľov antisystémových alternatív. Poslednou podmienkou je, keď sa pri riešení konfliktov vládne a mimovládne sily pôsobiace v štáte sa stanú predmetom špecifického práva, súdnych konaní a inštitúcií postupujúcim podľa nových demokratických postupov či jednaní (ústavná dimenzia,

¹ Koncept Schedlera môže byť taktiež vhodným konceptom pre túto bakalársku prácu, tak či onak sa domnievam, že dôsledkom jeho negatívneho vymedzenia by analýza viedla k zaujatosti.

² Pojem „*the only game in town*“ s rovnakým významom použil i Schedler (1998, s. 91).

constitutional dimension). (Linz a Stepan, 1996a, s.6; Linz a Stepan, 1996b, s. 15 – 16).

Autori súčasne rozlišujú i 5 arén (*arenas*), ktoré na seba vzájomne pôsobia za účelom posilnenia procesu konsolidácie demokracie. Každá aréna funguje na primárnom organizačnom princípe, v rámci vzájomných interakcií arén i na ich vzájomnej potrebnej podpore a každá aréna sprostredkováva niečo iné ostatným arénam. Tieto arény sú občianska spoločnosť, ekonomická spoločnosť, byrokracia, právny štát a politická spoločnosť. Prvým predpokladom, jadrom dosiahnutia konsolidácie demokracie je splnenie autonómnej a nezávislej občianskej spoločnosti s tým, že politická spoločnosť musí byť zakotvená a podporovaná právnym štátom. Samozrejme, k plnohodnotnému fungovaniu všetkých arén je potreba alebo splnenie najprv týchto troch kritérií, pretože pre konsolidáciu ostatných arén bude jednoduchšie, ak v spoločnosti bude fungovať štátny aparát ovládaný demokratickými zástupcami. (Linz a Stepan, 1996a, s. 10).

1.1.2 Konsolidácia politickej sféry

Politická spoločnosť je jednou z piatich arén konsolidácie demokracie. Aj keď civilná spoločnosť môže zvrhnúť nedemokratický režim, demokratická konsolidácia (a tranzícia) nemôžu byť úspešné bez konsolidácie politickej sféry. V rámci politickej arény nastáva súťaž politických aktérov na legitímne právo uplatnenia a kontroly verejnej moci či štátneho aparátu. Táto prodemokratická politika spočíva v požiadavke rozvoja občianskej spoločnosti a váženia si základných politických strán, zákonodarstva, volieb, volebných pravidiel, politických vedení a koalícií medzi stranami. Popri spoločnom reagovaní arén, je dôležité zmieniť, že rola občianskej sféry a jej prospešnosť voči politickej sfére nekončí zvrhnutím nedemokratického režimu a pre potrebu konsolidácie by mala odísť do pozadia a umožniť tým vývoj demokratickej politiky, pričom je iba prospešné pre demokratický prechod, ak občianska spoločnosť má kapacitu na vytvorenie politickej alternatívy i kontroly vlády a štátu (Linz a Stepan, 1996a, s. 8; Linz a Stepan, 1996b, s. 17 – 18). Konsolidácia v sebe zahŕňa i udomácnenie noriem a procedúr typických pre demokratické riešenie sporov, kde procedúry majú vysoký stupeň inštitucionálnej rutinizácie a zakotvenia. Politická sféra musí považovať za jej podstatnú úlohu schopnosť robiť kompromisy s občianskou spoločnosťou. Ráz politickej sféry môže byť obnovený aktérmi z občianskej sféry, a to je prejavom úspešného konsolidovania politickej sféry v demokratizácii (Linz a Stepan, 1996a, s. 10; Linz a Stepan, 1996, s. 18).

1.2 Hybridné režimy

Tretia demokratizačná vlna³ a vznik nových štátov v 90. rokoch 20. storočia priniesol i zrod nových politických systémov a režimov, ktoré sa vymykali konsolidovanej demokracii, ale i klasickým liberálnym demokraciám (Hloušek a Kopeček, 2003). Práve do tohto typu odchýlky môžeme zaradiť i hybridné režimy, ktoré sú režimami kombinujúcimi prvky typických pre demokracie s inými prvkami príznačnými pre autoritatívne režimy. Inak povedané, sú to režimy ktoré nemožno jednoznačne klasifikovať ako demokratické alebo autoritatívne, stoja niekde uprostred (Cassani, 2012, s. 2). Po tretej vlne demokratizácie dochádza k hojnému rozšíreniu všeobecného označenia hybridných režimov a debate čo ešte môžeme nazvať demokraciou popri zaradzovaní nových, často dvojznačných režimov (Diamond, 2002, s. 21). Toto rozšírenie používania pojmu hybridný režim vo svojom význame označuje množstvo názvov, ktoré sa prirodzene stávajú neprehľadnými (Balík a Kubát, 2012, s. 81 – 82).⁴ Balík s Kubátom sa odkazujú na A. Schedlera, ktorého klasifikáciu označujú za najprehľadnejšiu (2012, s. 82) a ktorú pre účel našej práce si rozoberieme. Aby sa predišlo chybám v preklade, budem uvádzať ich anglické názvy.

Schedler rozoznáva tri základné kategórie moderných nedemokratických režimov – *defective democracy* (defektná demokracia), hybridné režimy a *new authoritarianism* (nový autoritarizmus):

Defective democracy, defektná demokracia, sa ako fenomén časovo zaradzuje do tretej demokratizačnej vlny. Ide o režimy, kde sú minimálne splnené požiadavky v súťaživosti volieb, elektorálnej demokracie a nastáva tu nedostatok primárnych prvkov liberálneho štátu. Mnohí autori tomuto typu pripisujú rozličné prídavné mená, ktoré slúžia na

³ Autorom teórie demokratizačných vln je Samuel Huntington, tento koncept hovorí o tom, že v moderných dejinách môžeme vysledovať obdobia, kedy sa spoločnosť viac demokratizovala a kedy naopak dochádzalo k protívne, návratu k nedemokracii. Demokratizačná vlna je teda skupina prechodov od nedemokratických režimov k demokratickým. Pre toto časové obdobie je typické viacnásobným prechodom k demokracii viacerých politických systémov. Počas demokratizačnej vlny nemusí nastať iba prechod od nedemokratického režimu k demokratickému, ale aj liberalizácia či čiastočná demokratizácia režimu. Huntington rozoznáva v modernej spoločnosti tri demokratizačné vlny a dve protívny. Posledná vlna začala 15 rokov po zvrhnutí diktatúry v Portugalsku (1974) a vyvrcholila v 90. rokoch 20. storočia po páde komunizmu vo východnej Európe (Huntington, 2008, s. 22 – 33). Pre našu prácu je relevantná tretia vlna, kam spadá prechod k demokracii Československa (a teda i jeho nástupníckych štátov, Česká republika a Slovensko).

⁴ Balík a Kubát sa odkazujú na dielo českých autorov Jana Holzera a Stanislava Balíka, ktorí sa v českej politológii zameriavali skúmaním hybridných režimov. V diele *Debata o hybridních režimech*. Stručná rekapitulace pokusu o paradigmatickou změnu, z časopisu *Politologická revue* našli 60 rozličných pomenovaní (Balík a Kubát, 2012, s. 81).

zvýraznenie nedostatkov a slabín tohto typu režimu. Balík s Kubátom označujú za najvýznamnejšie koncepty defektnej demokracie koncept neliberálnej demokracie F. Zakariu a koncept delegatívnej demokracie od G. O'Donnella. Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že v delegatívnej demokracii sú ako kľúčový faktor značné nedostatky v systéme brzd a protiváh, tak u Zakariu je to nefunkčnosť právneho štátu (Schedler, 2006, s. 4; Balík a Kubát, 2012, s. 82).

Hybridné režimy v sebe kombinujú demokratické a autoritatívne prvky, pričom pre potreby klasifikácie nie sú ani demokraciou, ani autoritarizmom, ich umiestnenie je niekde medzi nimi. Teoretici prisúdili hybridným režimom koncepty ako *hybrid regimes*, *semi-democracy*, *semi-authoritarianism*, *semi-dictatorship* a *gray zone* (Schedler, 2006, s. 4; Balík a Kubát, 2012, s. 82).

New authoritarianism, nový autoritarizmus, zahŕňa v sebe režimy, ktoré sa oficiálne označujú ako demokracie, ale demokracia je tu klamom. V reáli tu pôsobia zastupiteľské inštitúcie len formálne, vláda je nedemokratická a autoritatívna. Teoretici pod nový autoritarizmus zaradili koncepty ako *pseudodemocracy*, *disguised dictatorship* a *competitive authoritarianism* (Schedler, 2006, s. 4 – 5; Balík a Kubát, 2012, s. 82).

1.2.1 Koncept neliberálnej demokracie

V roku 1997, F. Zakaria vydal v časopise *Foreign Affairs* článok *Vzostup neliberálnej demokracie*⁵, mapujúci nový znepokojujúci fenomén v medzinárodnom priestore – neliberálnu demokraciu. Neliberálna demokracia bola v tom čase prítomná po celom svete a Slovensko označil ako jeden zo štátov, kde jej vzostup bol markantný. Podľa Zakariu, demokratické inštitúcie síce fungujú v novovzniknutých demokraciách, ale krajinám chýbajú iné liberálne prvky. V neliberálnych demokraciách teda existujú slobodné a pravidelne opakujúce sa voľby, ale dochádza tu k obmedzovaniu znakov právneho štátu, ako je deľba moci a ochrana základných slobôd (sloboda prejavu, zhromažďovania, vierovyznania či vlastníctva). Politické špičky zvolené alebo znovuzvolené vo voľbách či v referende ignorujú ústavu, a teda neumožňujú občanom požívať ich základné práva a slobody. Voľby sú možno slobodné, ale nesúťaživé. Vládnuca elita uplatňovaním manipulatívnych a diskriminačných praktík zotrváva u moci a taktiež tu dochádza k nedodržaniu politických a občianskych slobôd. Zakaria odkazuje i na politológa P. Schmittera, podľa ktorého liberalizmus v zmysle politickej slobody i liberalistickej

⁵ V origináli *The Rise of Illiberal Democracy*.

ekonomickej politiky pôsobí vo vzájomnom prepletení západných demokracií, ale nie v ostatných častiach sveta (Zakaria, 1997, s. 22 – 23). Ako bolo uvedené vyššie, teoretici uvádzajú ako kľúčový prvok Zakariovho konceptu nefunkčnosť právneho štátu, *the rule of law* (Schedler, 2006, s. 4 – 5; Balík a Kubát, 2012, s. 82). Kopeček dodáva, že aj napriek uplatňovaniu niektorých demokratických mechanizmov a eliminácií liberálnych prvkov, občan sa pri porušení jeho základných práv garantovaných ústavou nedovolá pomoci pred žiadnym súdom (Hloušek a Kopeček, 2003).

1.2.2 Koncept delegatívnej demokracie

Ako bolo avizované v úvode, tretím konceptom pre túto prácu bude teória pôvodom z článku *Delegative Democracy* od G. O'Donnella, reagujúca na vznik nových druhov demokracií. Teória sa od dvoch predchádzajúcich konceptov líši nie nutnosťou prechodu z autoritatívneho režimu na demokratický, ale pri jeho klasifikácii dáva dôraz na dlhodobé historické predpoklady a súčasnou socioekonomickou krízou, ktorú režim zdedil. Hoci delegatívna demokracia spĺňa základné kritériá demokracie, zahŕňa v sebe značné defekty – trvalú nekonsolidovanosť a znaky nereprezentatívnosti. Posledným dôležitým znakom delegatívnej demokracie je výrazná personalizácia politiky (O'Donnell, 1994, s. 55 - 56). Hloušek s Kopečkom označujú ako kľúčový prvok delegatívnej demokracie postavu charizmatického vodcu – populistu, označujúceho sa ako garanta záujmov celej krajiny, vybaveného silným mandátom a pôvodom z heterogénneho a fluidného zoskupenia vzniknutého okolo jeho osoby. Táto postava má tendencie riešiť stávajúce problémy protiústavnými spôsobmi a vyúsťuje do polarizácie vzťahu s parlamentom (Hloušek a Kopeček, 2003). Nedostatočné rozvinutie kontrolného systému brzd a protiváh má teda pôvod v tejto polarizácii vzťahu (Schedler, 2006, s. 4 – 5; Balík a Kubát, 2012, s. 82).

1.2.3 Zdôvodnenie výberu

Ako som avizovala v úvode mojej práce, časovo je práca zasadená do obdobia v rokoch 1992 – 1998. Ide o krátke šesťročné obdobie, ktoré z hľadiska celkovej konsolidácie demokracie je nedostačujúce. Z dôvodu krátkosti skúmaného obdobia som sa rozhodla zvoliť všeobecný koncept od Zakariu, a doplniť i O'Donnellovým konceptom. Primárne vychádzam z konceptu neliberálnej demokracie, ktorý v čase jeho vzniku (rok 1997) bezprostredne reagoval na svetovú súčasnú politickú situáciu vo svete a ako príklad neliberálnej demokracie uvádzal i Slovenskú republiku. Pre aplikáciu konceptov som si

zvolila kritériá: férovosť volieb, právny štát, sloboda médií, postava silného autoritárskeho vodcu a ako posledné kritérium deľba moci a spor V. Mečiara s M. Kováčom. Vytýčenie kritérií je podriadené ich prelínaniu sa naprieč všetkými tromi teóriami. Až na postavu autoritatívneho vodcu, v práci budem sledovať porušenie týchto elementov.

2 Empirická časť

2.1 Politický systém

Politický systém na začiatku samostatnej Slovenskej republiky je možné charakterizovať termínmi ako *polarizácia politiky* spočívajúcou v konflikte vládnej koalície s parlamentnou opozíciou a prezidentom SR (Kopeček, 2006, s. 180), alebo je možné ho označiť ako *prípravu budovania autoritárskeho režimu* (Lebovič, 1999, s. 23).

Po voľbách v roku 1992, HZDS zostavilo jednofarebnú vládu s podporou Slovenskej národnej strany (SNS)⁶ a Slovenskej demokratickej ľavice (SDL). Po odchode Milana Kňažka s ďalšími poslancami z HZDS a po podaní demisie Ľudovíta Černáka z SNS, sa vláda Mečiara stala menšinovou (Urubek, 1999, s. 77 - 78). V stranícko-politickom systéme zastávala jednoznačnú dominantnú pozíciu bez možného potenciálneho spoluhráča (Kopeček, 2006, s. 177). V marci roku 1994 prispeli mnohé faktory k pádu druhej Mečiarovej vlády a k predčasným parlamentným voľbám. Spomenúť môžeme najprv štiepenie v HZDS - Milan Kňažko so skupinou poslancov⁷ vystúpili zo strany z dôvodov Mečiarovho autoritatívneho spôsobu vlády (Kopeček, 2007, s. 108). Tieto odchody mali pre HZDS ako následok stratu väčšiny v parlamente. Pomyselným klincom do rakvy druhej Mečiarovej vlády bol prejav Michala Kováča, správa o stave Slovenskej republiky, prednesený dňa 9. marca 1994 v parlamente, ktorý bol ostrou kritikou Mečiara, jeho vlády a autoritárskych praktík. Na základe tohto prejavu, NR SR vyslovila vládnej koalícii nedôveru. HZDS s SNS odišli do opozície a nasledovala deväťmesačná úradnícka vláda Jozefa Moravčíka končiaca predčasnými parlamentnými voľbami 1994 (Kopeček, 2006, s. 177 - 178). HZDS v týchto voľbách kandidovala v koalícii s Roľníckou stranou Slovenska (RSS) a vládnu koalíciu vytvorila so stranami SNS a Združenie roľníkov Slovenska (ZRS). V roku 1998, strana HZDS pre stratu bývalej volebnej podpory a mobilizácie politických strán obraňujúcich liberálnu demokraciu, po voľbách do NR SR prichádza o postavenie dominantného subjektu a do politiky vstupuje nová koalícia zjednocujúca prodemokratické strany majúce v programe integráciu do medzinárodných štruktúr. Koalíciu vytvorili strany Slovenská demokratická koalícia (SDK), SDL, Strana maďarskej koalície (SMK) a Strana občianskeho porozumenia (SOP) (Mesežnikov, 1999, s. 44 – 45).

⁶ V novembri 1993 vytvorilo HZDS s SNS koalíciu (Kopeček, 2006, s. 178).

⁷ Po Kňažkovi odišli Jozef Moravčík (minister zahraničia) či Roman Kováč (podpredseda vlády) a rovnako sa aj rozdelila SNS, ktorú opustil i vtedajší predseda Ľudovít Černák (Kopeček, 2006, s. 178).

Ako empirické fakty pre kritériá som vybrala príklady, ktoré predstavujú sústavné porušanie ústavnosti či liberálnych slobôd, alebo ide o kontroverzné skutočnosti ilustrujúce autoritárstvo Mečiara. Ich váha a vážnosť bola používaná i v predchádzajúcich publikáciách Kopečka (srov. Hloušek a Kopeček, 2003; Belko a Kopeček, 2003, s. 38 – 45, Kopeček, 2006, s. 182 - 189). Ide o novelu volebného zákona, kauzu denníka Smena, kauza Gaulieder a Spišák, „noc dlhých nožov“, spor medzi Mečiarom a Kováčom a nakoniec únos Michala Kováča ml. Tieto príklady boli zmieňované i Jacquesom Rupnikom v článku *Un bilan du divorce théco-slovaque: Transition démocratique et construction d'États-nations* (1999, s. 111), ktorým demonštrujem ich medzinárodný presah. Príklady dopĺňam i o sledovanie a vyhrážanie sa novinárom v 90. rokoch.

2.1.1 Férovosť volieb

Ako prvé kritérium posúdime férovosť volieb. Jedným zo znakov konsolidácie demokracie je dodržiavanie inštitútov ako slobodná súťaž politických strán, volieb a volebných pravidiel (Linz a Stepan, 1996a, s. 8; Linz a Stepan, 1996b, s. 17). Ak aj je naplnená požiadavka pravidelných a súťaživých volieb a dochádza k vykazovaniu znakov zastupiteľskej demokracie, defekty sa prejavujú buď manipulatívnymi snahami vládnucej strany uchovať si moc (Zakaria, 1997, s. 22) alebo voľby predstavujú formálnu saturáciu minimálnych požiadaviek pre demokratický štát (O'Donnell. 1994, s. 56).

Voľby sa síce konali v pravidelných časoch, a ako bolo skonštatované na začiatku práce, HZDS sa dostalo k moci výhrou⁸ v demokratických a slobodných voľbách (Lebovič, 1999, s. 23). HZDS sa snažila avšak výsledky volieb v roku 1998 ovplyvniť prijatím novely volebného zákona, ktorá diskriminovala ostatné politické strany. Pred voľbami 1998 začal vznikať v slovenskom straníckom systéme nový subjekt – SDK, ktorá dokázala zmobilizovať, tak ako voličov vo väčších mestách, tak i vidiek podporujúci HZDS. SDK bola koalíciou zloženou z piatich opozičných politických strán.⁹

Strana HZDS a SNS predložila novelu volebného zákona, na ktorú výhrady boli predovšetkým v zavedení jedného volebného obvodu (to znamená vytvorenie jednej kandidátnej listiny pre celé Slovensko, HZDS totižto stále využívala pretrvávajúcu

⁸ Vo voľbách do Slovenskej národnej rady (SNR) v roku 1992 dostalo HZDS 37,26% hlasov. Vo voľbách do NR SR v roku 1994 HZDS získalo 34,96% hlasov. (srov. Štatistický úrad Slovenskej republiky, 1992 a 1994).

⁹ Zložené z Demokratickej strany (DS), Demokratická únia (DÚ), Kresťanskodemokratického hnutia (KDH), Sociálnodemokratická strana Slovenska (SDSS) a Strany zelených Slovenska (SZS).

popularitu Mečiara a takto usilovala prilákať potenciálnych voličov z krajov, kde by Mečiarovo meno nefigurovalo) a zákazom koalícií. Novela mala sťažiť koalíciám prekročenie kvóra, každá koalícia mala podľa novely dosiahnuť svojich 5% hlasov. V prípade SDK, ako celok mala dosiahnuť minimálne 25% hlasov. SDK na to reagovala formálnou zmenou – z koalície sa prevetila do novej politickej strany (Lebovič, 1999, s. 28 – 35). Aj napriek tomu, že HZDS vyhrala voľby 1998 s počtom 27,00%¹⁰ hlasov, značne sa jej zúžil počet potenciálnych politických strán na rokovanie o možnom koaličnom partnerovi¹¹ (Krivý, 1999, s. 245 – 246). SDK nasledovala ako druhá v tesnom závесе s podielom hlasov 26,33%¹² a vládu nakoniec zostavili politické subjekty SDK, SDE, SMK a SOP (Belko, 2003, s. 104). Po voľbách v roku 1998 končí Mečiar ako predseda vlády a HZDS stráca status dominantnej strany (Mesežnikov, 1999, s. 38).

2.1.2 Právny štát

Po druhé, základným znakom konceptu neliberálnej demokracie je nenapĺňanie systému znakov funkčného právneho štátu (Zakaria, 1997, s. 22; Schedler, 2006, s. 4; Balík a Kubát, 2012, s. 82) a či došlo k porušeniu či obídenu ústavne chránených hodnôt (O'Donnell, 1994, s. 56). Ďalej skúmame či po voľbách politickí aktéri uplatňujú legitímne právo na ovládanie verejnej moci (Linz a Stepan, 1996a, s.8; Linz a Stepan, 1996b, s. 17). V prípade mečiarovského Slovenska, významným porušením týchto znakov je protiústavné zbavenie poslaneckého mandátu v kauze Gaulieder a Spišák. V novembri 1996, poslanec František Gaulieder vystúpil z HZDS a rovnako i z parlamentného klubu HZDS. Nasledujúci mesiac mandátový a imunitný výbor NR SR prijal od Gauliedera tri listy, kde v jednom Gaulieder rezignoval a vzdával sa jeho mandátu. V ďalších dvoch listoch deklaroval opak. Na schôdzi parlamentu označil list za podvrh a zopakoval svoje tvrdenie, že sa poslaneckého mandátu nemieni vzdať. NR SR aj napriek odporu Gauliedera schválila a prijala uznesenie, že „berie na vedomie“ jeho rezignáciu (Leško, 1998, s. 58; Belko a Kopeček, 2003, s. 41 - 42). Z tohto dôvodu ešte v decembri 1996 Gaulieder podal podnet k prieskumu na Ústavný súd vo veci porušenia jeho ústavných práv. Ústavný súd čiastočne vyhovel jeho návrhu (Slovenská republika, 1997, s. 1- 2). Nasledovali i obvinenia, že Gaulieder požadoval od Mečiara ako odchodné niekoľko miliónov slovenských korún,

¹⁰ (srov. Štatistický úrad Slovenskej republiky, 1998).

¹¹ Do parlamentu sa nedostal predchádzajúci koaličný partner ZRS a SNS malo podiel hlasov 9,07%, čo avšak nestačilo na vytvorenie parlamentnej väčšiny.

¹² (srov. Štatistický úrad Slovenskej republiky).

naopak Gaulieder tvrdil, že za opustenie mandátu mal dostať nejaké finančné odškodnenie (Belko a Kopeček, 2003, s. 41 – 42).

Ďalším prípadom, kedy došlo k spochybneniu právoplatného zloženia zákonodarného zboru bol i prípad Emila Spišáka. V roku 1997 umrel poslanec za SNS Bartolomej Kunc a na jeho mandát nastúpil Ladislav Hruška. Podľa volebného zákona mal avšak nastúpiť E. Spišák, pretože vo svojom volebnom obvode dostal viac ako 10% preferenčných hlasov. Príčinou tohto rozhodnutia je Spišákovo vystúpenie z SNS po voľbách v roku 1994, kým Hruška ostal straníkom. Tak ako Gaulieder, i Spišák sa obrátil na Ústavný súd, ktorý žiadosti Spišáka vyhovel – NR SR porušila Spišákove ústavné práva. Ani v jednom z prípadov nedošlo k náprave (Belko a Kopeček, 2003, s. 42). V stručnosti, kauza Gaulieder a Spišák sú teda príklady, kedy zo strany vládnej koalície došlo k protiústavnému poňatiu poslaneckého mandátu, obvineniam z korupcie a spochybneniu rozhodnutí Ústavného súdu. Nerešpektovanie ústavných zákonov a judikatúry ÚS navyše vyvolalo negatívny medzinárodný ohlas a je markantným príkladom porušenia znakov právneho štátu.

Tieto dve kauzy svedčia o nerešpektovaní a ignorovaní rozhodnutí Ústavného súdu. Ústavný súd v oboch návrhoch vyhovel vo veci protiústavného zbavenia mandátu. V kauze Gaulieder potvrdil vo svojom odôvodnení, že nikto nesmie poslancovi vziať jeho mandát, vzdanie sa funkcie poslanca NR SR je jednostranným, verejnoprávnym a výlučným ústavným právom poslanca, ktorý vykonáva poslanec osobne podľa definície voľného mandátu, teda bez viazania príkazmi¹³ (Slovenská republika, 1997, s. 1- 2, 14 - 16). Mečiar spochybnil rozhodnutie Ústavného súdu, pretože každý poslanec vykonáva svoj mandát v súlade s jeho svedomím a nie je v kompetencii Ústavného súdu odporúčať NR SR kto a ako sa má vzdať mandátu. Ústavný súd si vo svojej podstate sám vytvoril určité slabiny, spočívajúce v zbytočnej zdržanlivosti v niektorých prípadoch či zbytočného ohraničovania vlastných inštitucionálnych kompetencií alebo prísny pozitivistický výkladom a chápaním ústavných zákonov (Belko, 2003, s. 76 – 77).

Posledným zmieňovaným príkladom nedodržiavania znakov právneho štátu sú dôsledky „dlhej parlamentnej noci“ zo dňa 3. novembra na 4. novembra 1994, kedy došlo k výmene

¹³ Ústavný súd ale zamietol tú časť žalobného petitu kde Gaulieder žiadal zrušenie uznesenia týkajúce sa prijatia jeho rezignácie a časť, kde Ústavný súd mal rozhodnúť o pretrvávajúcej existencii Gauliederovho mandátu, pretože podľa Ústavného súdu, je Ústavný súd oprávnený preskúmať konkrétne porušené právo, ale nie napravovať protiprávne konanie. Táto náprava je už na subjekte, ktorý sa dopustil tohto konania, teda na NR SR (Slovenská republika, 1997, s. 1- 2, 14 - 16).

a dosadeniu čelných predstaviteľov parlamentných orgánov a výborov NR SR a taktiež štátnych a verejnoprávných inštitúcií ľuďmi sympatizujúcimi či majúce väzby s vládnu koalíciu. Vymenené boli i miesto generálneho prokurátora, vedenia Najvyššieho kontrolného úradu, prezídium Fondu národného majetku, rada verejnoprávnej televízie a rozhlasu (Leško, 1998, s. 28).

Vyššie zmieňované prípady sú znakom, kedy nedochádzalo k dodržiavaniu ústavných zákonov, vtedajšia moc porušila ústavne zakotvenú procedúru a nedošlo k legitímnej kontrole verejnej moci.

2.1.3 Sloboda médií

Po tretie, posudzovať budeme či došlo k vytvoreniu slobodného mediálneho priestoru alebo vláda mala médiá pod kontrolou. Nedodržiavanie ochrany slobody prejavu, ako právo na slobodné vyjadrenie vlastného názoru je jeden z prvkov konceptu neliberálnej demokracie (Zakaria, 1997, s. 22), ale aj popri konsolidácii demokracie je jednou z ochraňovaných individuálnych slobôd garantovaných zákonom, ktorým sa politickí aktéri podriaďujú (Linz a Stepan, 1996b, s. 2).

Prvou markantnou zmenou ovplyvnenia médií bola zmena členov rady verejnoprávnej televízie a rozhlasu počas „noci dlhých nožov“ (viď vyššie) počas ustanovujúcej schôdze NR SR v noci z 3. na 4. novembra 1994 (Leško, 1998, s. 28). Verejnoprávne médiá majú zaručiť minimálny zásah štátu do vysielania a zabezpečiť čo najobjektívnejšiu, najvyváženejšiu a pre politickú sféru najpluralitnejšiu skladbu a povahu vysielania. V praxi dochádzalo k opaku, napríklad publicistická relácia Rádiožurnál v Slovenskom rozhlase sa stala propagandistickou reláciou HZDS (Gindel, 1996, s. 224 - 225). Vládna koalícia formálne prehlasovala, že chce dodržiavať základné občianske právo – prístup k informáciám. Nakoľko členmi Rady pre rozhlasové a televízne vysielanie boli menovaní ľudia lojálni vládnej koalícii,¹⁴ ktorí boli mimo iné obsadení i do vedenia Slovenského rozhlasu, Slovenskej televízie, Rady vlády SR pre masmédiá, aj v tomto prípade došlo k opačným opatreniam. Médiá v prvých rokoch samostatnej Slovenskej republiky neboli vôbec regulované pre absenciu zákonných úprav mediálnej politiky, čo umožňovalo vládnucim stranám bezprostredne alebo sprostredkovane s nimi nakladať. Systém dotácií tlače bol subjektívny a potenciálni inzerenti zastrašovaní ak išlo o inzercie do nezávislých

¹⁴ Jedna z funkcií Rady pre rozhlasové a televízne vysielanie je udeľovanie súkromných licencií, tieto licencie dostali len televízie blízke členom HZDS.

médií (Gindl, 1996, s. 231 – 232).

Novinári, ktorí sa názorovo vyčleňovali proti Mečiarovi boli častokrát sledovaní či odpočúvaní SIS, vo viacerých prípadoch im bolo vyhrážané, stali sa terčmi fyzických útokov či im boli rozbíjané alebo podpaľované autá (Kern, 2018). Novinárka Lesná sa vo svojej publikácii viackrát zmieňuje, že bola sledovaná (srov. Lesná, 2001, s. 108), v roku 1999 na ňu zaútočil bývalý riaditeľ promečiarovsky orientovanej televízie a zlomil jej ruku (Kern, 2018). Ako posledný príklad, je možné uviesť pokus o ovplyvňovanie denníkov. Kauza denníka SME častokrát spomína český politológ Kopeček (Kopeček, 2006, s. 183; Hloušek a Kopeček, 2003). Denník SME vznikol v roku 1993 ako reakcia na odvolanie šéfredaktora a riaditeľa denníka Smena vlastneného štátom, kedy redaktori hromadne odišli z redakcie a založili si nový denník – Denník SME. Denník Smena a Denník SME boli orientovaní protimečiarovsky. Nakoľko vláda nemohla zrušiť denník, rozhodla sa odstaviť denník prostredníctvom zlikvidovania partnerských spoločností. Prvý atak nastal pri vyhlásení nútenej správy Prvej slovenskej investičnej spoločnosti (PSIS)¹⁵ a prevzala ju spoločnosť blízka HZDS. Toto rozhodnutie bolo nakoniec zrušené o dva roky neskôr rozhodnutím Najvyššieho súdu SR. Ďalším útokom na Denník SME bolo odstúpenie tlačiarenskej spoločnosti Concordia od zmluvy a jej odmietnutie tlačiť denník SME pre vysoký dlh. Postupne viac súkromných tlačiarňí odmietalo tlačiť SME a v dôsledku týchto limitov malo SME problém s dodávaním do niektorých kútov Slovenska (Gindl, 1996, s. 232).

Stav slovenských verejnoprávnych médií v prvých rokoch samostatnej SR bol teda hneď na začiatku poznačený výmenou vtedajších vedúcich osobností za osoby blízke či priamo napojené s vládou koalíciou. Týmto spôsobom bola zabezpečená kontrola štátnych rádii či tlače. V čase mečiarizmu, nezávislé denníky či rádiá plnili funkciu objektívneho spravodajstva. Vládna koalícia si avšak nepohodlných novinárov (antimečiarovských) „strážila“ sledovaním či vyhrážaním.

2.1.4 Silný autoritársky vodca

Po štvrté, jedným z kľúčových prvkov, ktoré sa v konceptoch neliberálnej demokracie a delegatívnej demokracie prelínajú je postava silného vodcu. Zakaria tohto vodcu definuje veľmi obecné ako osobnosť, ktorá predstavuje kľúčový zjednocujúci element mobilizujúci

¹⁵ Prvá slovenská investičná spoločnosť vlastnila niekoľko privatizačných fondov a podiely niektorých slovenských a českých podnikov.

masy na základe nacionalistickej rétoriky (Zakaria, 1997, s. 38). Postava vodcu je naopak hlavným prvkom delegatívnej demokracie, kde v semiprezidentských a prezidentských režimoch je vybavený silným mandátom vďaka priamej voľbe. Ide o charizmatického a populisticky vystupujúceho (najčastejšie) prezidenta, ktorý stojí v centre ním vytvoreného heterogénneho a fluidného hnutia (O'Donnell, 1994, s. 55; Hloušek a Kopeček, 2003). Vladimír Mečiar zaujal vedenie VPN už na konkurze. Fedor Gál spomínal ako Vladimír Ondruš¹⁶ opisoval jeho prvé stretnutie s Mečiarom: „*Prišiel akýsi chlapík a vedel všetko. O niekoľko tried prevyšoval ostatných uchádzačov o toto miesto,*“ Gál ďalej dodal za seba, „*keď som sa s Mečiarom po prvý raz stretol, mal som dojem razantného, rozhodného, rýchleho a tvrdého chlapa. Bol mi sympatický.*“ Neznámy podnikový právnik z Nemšovej zaujal vedenie VPN dokonalým ovládaním komunistickej štruktúry a fungovania ministerstva vnútra. Jeho znalosti a vlastný návrh reorganizácie ministerstva presvedčili na jedno stretnutie vedenie VPN, aby ho koptovalo na dôležitý post ministra vnútra a životného prostredia. Až po Mečiarovej výhre konkurzu na ministra vnútra a životného prostredia a po vytvorení vlastnej sociálne-demokratickej platformy vo VPN,¹⁷ sa začali vynárať otázky či vybrať ministra vnútra cez konkurz nie je kontroverzné a kto to vlastne je Vladimír Mečiar (Leško, 1996, s. 25 - 26).

Popularita Mečiara rýchlo stúpala, kým začiatkom roku 1990 bol ministrom vnútra a životného prostredia, v júni toho roku sa stal prvým predsedom vlády. Pre rozpory vo VPN, Mečiar si založil v marci 1991 vlastnú platformu, o mesiac bol odvolaný i spolu s ministrami hlásiacimi sa k jeho platforme. V júni toho istého roku po majetkovom vyrovnaní s VPN si na ustanovujúcom zhromaždení HZDS zvolili ako predsedu Mečiara a nová strana bola veľmi heterogénnou stranou, ktorá v sebe obsahovala viac prúdov. Vo voľbách 1992 nová strana a jej líder uspeli s počtom 37,26% hlasov a Mečiar sa stal po druhýkrát premiérom so ziskom 74 mandátov (Havlík, 2003, s. 113). Vzostup HZDS nebol avšak bezproblémový – po roku 1992 dochádza v strane k štiepeniam, keď odišla skupina ôsmich poslancov s Milanom Kňažkom a ďalšia skupina poslancov okolo Jozefa Moravčíka. Ako dôvod ich odchodu uviedli nesúhlas s Mečiarovou politikou a jeho autoritárskymi praktikami (Havlík, 2003, s. 114). Mečiar sa podľa svedkov staval do role všemohúceho a rozhodoval o všetkom. Všetky prospechy krajiny pripisoval sebe a staval

¹⁶ F. Gál viedol v tom čase hnutie VPN, V. Ondruš bol poslancom Slovenskej národnej rady. Obaja boli členmi Koordinačného centra VPN.

¹⁷ Vytvorenie vlastnej platformy bolo označené ako Mečiarovo vlastné spochybnenie jeho členstva vo VPN.

sa do role zakladateľa nového štátu, človeka, ktorý sa zaslúžil o stabilný trh, menu, bezpečnostné štruktúry či zahraničnej politiky (Haughton, 2002, s. 1319). Demagogické praktiky uplatňoval i na stretávkach so svojimi prívržencami a sympatizantmi v Športovej hale na Pasienkoch, kde dokázal strhnúť davy. Napríklad keď počas mítingu sprostredkovával davu informácie o Severoatlantickej aliancii (NATO), ako o organizácii, ktorej členstvo by prinieslo rozmiestnenie jadrových zbraní a cudzích vojenských základní na území Slovenska, či vycvičení slovenskí vojaci by boli posielaní na operácie mimo Slovenskej republiky (Michalič, 1997, s. 47 - 48). Na základe takejto komunikácie, pokladania sugestívnych otázok, vyplýva, že išlo o presvedčivý prostriedok ako ovplyvniť jeho poslucháčov a presvedčiť ich o správnosti jeho zamýšľaných krokov a politiky.

V ideológii HZDS bol zastúpený i určitý nacionalistický apel v troch rovinách – nacionalizmus pri separovaní Československej federálnej republiky, ďalej v prístupe k vojnovému satelitnému Slovenskému štátu a nacionalistickom správaní sa k etnickým menšinám žijúcim na Slovensku (Haughton, 2001, s. 751). Už pri rozdeľovaní Československa sa Mečiarova rétorika o štátnej forme menila podľa nálad na Slovensku. Argumentujúc zjednocovaním potrieb Slovákov či teóriou o plánovanej dvojročnej príprave českých politikov rozdelenia Československa v priebehu troch rokov jeho rétorika prešla od deklarovania federácie a potreby jedného štátu Čechov a Slovákov po hájanie centralistického riadenia SR až po samostatné a zvrchované Slovensko. V skutočnosti Mečiar pochopil, že vývoj slovenskej i českej ekonomiky pôjde nesúhlasnou stranou. Nedôveru voči Čechom mohol postaviť i na historických reáliách či na akejsi potrebe mať svoj vlastný slovenský štát (Dobrovolný, 1999, s. 30 - 33).

2.1.5 Deľba moci a spor Vladimíra Mečiara s Michalom Kováčom

Nedostatky v systéme bázd a protiváh podľa O'Donnellovho konceptu delegatívnej demokracie je možné nájsť vo vyhrotenom vzťahu premiéra Mečiara a jeho protihráča prezidenta Kováča a konfliktom medzi vládnu koalíciou a parlamentnou opozíciou. Krátko po zvolení, Kováč sa začal verejne vymedzovať od politiky Mečiara. Spolu s opozičnými poslancami sa zhostil roly Mečiarových protivníkov, kde Kováč kritizoval Mečiara predovšetkým správami o stave Slovenskej republiky (Kopeček, 2006, s. 180;). V prvej správe o stave Slovenskej republiky sa zamerail na spôsob vedenia štátu vládnu koalíciou, zvýšenú kriminalitu či Mečiarove praktiky. Poslanci NR SR v reakcii na Kováčovu prvú správu a stave SR vyslovili Mečiarovmu kabinetu nedôveru a Mečiarova

druhá vláda padla (Kopeček, 2006, s. 177 - 178). Nakoľko nebolo možné odvolať Michala Kováča z prezidentského postu, Mečiar sa ho rozhodol zdiskreditovať po súkromnej stránke (Kopeček, 2006, s. 187). Syn Michala Kováča, Michal Kováč ml., bol zapletený do finančných podvodov v kauze Technopol a v Nemecku naňho vydali medzinárodný zatykač (Kmenta, 2017, s. 20). Dňa 31. 8. 1995 na ceste vedúcej zo Svätého Jura do Bratislavy došlo k zastaveniu auta v ktorom sedel Michal Kováč ml. Traja neznámi muži za použitia násilia ho vyvliekli z auta, naložili do vlastného vozidla a na ceste do rakúskeho Hainburgu ho násilne a neprimerane omámili alkoholom. Kováča ml. vyložili i s vlastným autom pred policajnou stanicou v Hainburgu, kam neznáme číslo zo Slovenska zavolalo a oznámilo, že sa táto hľadaná osoba nachádza práve na parkovisku pred policajnou stanicou (Lesná, 2001, s. 101). Oskar Fegyveres pracoval v tajnej službe SIS¹⁸ a jedna z jeho úloh bolo sledovanie Kováča ml., dokonca v osudný deň bol svedkom únosu. Po zistení politického motívu akcie, podal výpoveď a rozhodol sa svedčiť. Z dôvodu obavy z pomsty sa skrýval v rôznych krajinách Európy. Jeho kamarát Róbert Remiáš ho chodil navštevovať a sprostredkovával kontakt s blízkymi či verejnosťou. Tajná služba v snahe vypátrať miesto zdržiavania sa Fegyveresa sledovala Remiáša, ale vždy sa mu podarilo utiecť. Dňa 29. 4. 1996 za asistencie mafiánskych skupín z podsvetia, bola namontovaná výbušnina pod Remiášove auto, ktorá ho mala len zastrašiť. Následkom výbuchu Remiášove auto avšak začalo horieť a Remiáš v ňom zhorel zaživa. (Kmenta, 2017, s. 20 – 21, Lesná, 2001, s. 108 a 118 - 120).

Najvýstižnejším príkladom, kedy došlo k odstaveniu parlamentnej opozície je ustanovujúca schôdza parlamentu zo dňa 3. 11. 1994 a hneď po nej nasledujúca druhá parlamentná schôdza konajúca sa v noci. Počas prvej schôdze, vládna väčšina HZDS, RSS, ZRS a SNS obsadila ich poslancami všetky parlamentné funkcie, rovnako ako aj posty šéfov kľúčových parlamentných výborov. Výbor pre životné prostredie bol jediný výbor, ktorý obsadili opoziční poslanci a pôsobil ako ich zberňa (Belko a Kopeček, 2003, s. 38 – 39). Vyjadrenie nesúhlasu s dianím na prvej parlamentnej schôdzi bol hromadný odchod a neúčast' na nasledujúcej druhej parlamentnej schôdzi, ktorá začínala večer a končila v ranných hodinách. Jej výstupom bola vymenovanie 38 „prokoaličných“ ľudí na vedúce

¹⁸ Ako sme spomínali vyššie, riaditeľ SIS bol Ivan Lexa, jeden z najbližších Mečiarových ľudí. V priebehu jeho úradovania dochádzalo k početným akciám, ktoré ako predĺžená ruka HZDS vykonávali na Mečiarov rozkaz. Spomenúť môžeme medializované aféry ako kauzu triptychu Klaňanie sa trom kráľom, únos Michala Kováča ml. do Rakúska, neochota spolupracovať či poskytovať informácie na vyšetrovaní prípadu únosu M. Kováča ml., ďalej kauza fiktívnych firiem (Lesná, 2001, s. 83).

funkcie v štátnych a verejnoprávnych inštitúciách. Ako bolo uvedené vyššie, zmenili sa napríklad pozície ako generálny prokurátor, vedúci pracovníci Najvyššieho kontrolného úradu, rada verejnoprávnej televízie a rozhlasu, Fond národného majetku (Leško, 1998, s. 28). Táto personálna výmena vyvolala v medzinárodnom priestore „*znepokojenie nad niektorými javmi politického vývoja od volieb*“ a vyústili do prvého demaršu EÚ. Predseda NR SR Ivan Gašparovič v reakcii na demarš EÚ odôvodnil dosadenie predstaviteľov vládnej koalície do vedúcich pozícií parlamentných výborov a komisií ako zabezpečenie „*stability a posilnenie demokracie na Slovensku*“ (Hlucháňová, 1996, s. 97).

Belko a Kopeček kvalifikovali tento postup vládnej koalície ako tyranriu väčšiny, ktorá nerešpektovala potrebu ochrany vtedajších politických menšín¹⁹ (Belko a Kopeček, 2003, s. 38 – 39). Okrem toho, táto ustanovujúca schôdza dostala novinármi pomenovania „dlhá parlamentná noc“ alebo „noc dlhých nožov“ odkazujúce na nemecké reálie z roku 1934, len s rozdielom, že na Slovensku v deväťdesiatych rokoch došlo k politickému odstaveniu poslancov opozície. Cieľom celej akcie bolo zdiskreditovať a zastrašiť opozíciu a v konečnom dôsledku samotná akcia paralyzovala parlamentnú demokraciu (Kysel', 2018).

2.2 Izolácia Slovenska

Ak krajina nespĺňa demokratické kritériá, okrem vnútroštátnej politiky, to má dosah i na medzinárodné vzťahy a postavenie zeme v medzinárodnom priestore. Vnútropolitický vývoj sa odrazil do zahraničných integračných procesov (viď napríklad 2.1.2 Právny štát či 2.1.5 Deľba moci a spor Vladimíra Mečiara s Michalom Kováčom, kedy „noc dlhých nožov“ či kauzy Gaulieder a únos Michala Kováča ml. vyústili do napísania demaršov vláde SR od EÚ a USA, ktoré vyjadrovali znepokojenie nad vnútornou situáciou politickej scény na Slovensku). Demarše západných krajín a EÚ sú jedným z vonkajších indikátorov, že na Slovensku dochádzalo k znepokojujúcim udalostiam značiacich nedostatočnú demokratizáciu krajiny a taktiež boli deklarovaním zo strany západných krajín záujmu o vstup SR do štruktúr EÚ a členstva v medzinárodných organizáciách. Slovensko označili ako najproblémovjšiu krajinu spomedzi štátov Vyšehradskej štvorky (V4) a zdôrazňovali ako elementárnu požiadavku vstupu do týchto štruktúr, dodržiavanie základných princípov demokracie a ústavných zákonov (Mesežnikov, 1996, s. 23). Prvou prekážkou pre

¹⁹ Vychádzali popritom z konceptu G. Sartoriho.

slovenskú zahraničnú politiku je slabá skúsenosť s tradíciou diplomacie. Historicky síce existovali excelentní diplomati slovenského pôvodu, ale išlo skôr o individuálne prípady a slovenská zahraničná politika nebola pestovaná. Prvé roky samostatnej republiky sa museli vysporiadať nielen s nulovou skúsenosťou s diplomaciou a nejasným či nepresným smerovaním zahraničnej politiky, ale i výberom nekvalifikovaných osobností, ktoré mali avšak blízke väzby k vládnucej koalícii (Sedlár, 2003, s. 141 – 142).

2.2.1 Oficiálna zahraničná politika SR

Podľa programového prehlásenia vlády na obdobie od 13. 12. 1994 do 30. 10. 1998, vláda SR si stanovila ako cieľ zahraničnej politiky, *„jednoznačne zachovávať kontinuitu jej smerovania. Chcenie nadviazať na doterajšiu politiku zbližovania Slovenskej republiky s európskymi a transatlantickými politickými, bezpečnostnými a ekonomickými štruktúrami, zintenzívniť ju a zdôrazniť naše predsavzatie stať sa plnoprávnou súčasťou týchto zoskupení“* (Vláda Slovenskej republiky, 1995). Vo volebnom programe pre voľby 1998, každá strana mala inak rozpracované časti obsahujúce ciele zahraničnej politiky. Wlachovský konštatuje, že tým možno dedukovať akú dôležitosť pridávajú jednotlivé politické strany zahraničnej politike. V prípade HZDS, zahraničnopolitický program spisuje do siedmich téz a ich rozvinutí, formulovaných veľmi všeobecne (Wlachovský, 1998, s. 63 – 64 a 75).

Krátko po voľbách 1994, začiatkom roka 1995, Mečiar s delegáciou zloženou z podpredsedu vlády pre integráciu Jozefa Kalmana (ZRS), ministra zahraničných vecí Juraja Schenka (HZDS) a ministra obrany Jána Siteka (SNS) navštívili Brusel ako symbolické miesto integračných a bezpečnostných organizácií na európskej úrovni. Prointegračne naladené prejavy jednotlivých členov delegácie a ich samotná cesta v očiach jednotlivých západných mocností vyzneli presvedčivo a belgický premiér Jean L. Dehaen povedal: *„Nikdy som nepochyboval o vôli SR vstúpiť do integračných štruktúr a tí, ktorí o tom pochybovali, boli dnes jasne presvedčení, že Slovensko si vybralo vstup do Európskej únie a do NATO.“* (Leško, 1998, s. 30 - 31).

Aj napriek tomu, že v oficiálnych vyhláseniach vláda SR deklarovala integračné snahy a plány, v skutočnosti dochádzalo k opatreniam, ktoré takejto integrácii bránili a skôr mali opačný efekt – odklon (Sedlár, 2003, s. 144). Okrem vyššie spomínaných káuz, ktoré vyvolali šok a dostávajú demaršov od EÚ a USA, príklad ilustrujúci Mečiarove autoritárske rozhodnutia s najväčším dosahom na medzinárodné vzťahy je „zmarené“

referendum z 23. a 24. mája 1997.

2.2.2 „Zmarené“ referendum

Ukážkou, ktorá bola zlomová pre SR ako uchádzača o členstvo v EÚ a NATO bol moment referenda o vstupe do NATO a priamej voľbe prezidenta z roku 1997. Referendum ako v novinách, tak i odbornej literatúre získalo prívlastok „zmarené“ – došlo tu k zlyhaniu zo strany štátnych orgánov SR.²⁰ Koncom roku 1996 odovzdalo šesť opozičných strán predsedovi NR SR návrh ústavného zákona o zmene spôsobu voľby prezidenta z nepriamej voľby na priamu. Súčasne žiadali, aby k tejto novele Ústavy sa mohli vyjadriť i občania prostredníctvom referenda (Michalič, 1997, s. 43 – 44). Zásadnú rolu v prípade zmareného referenda zohralo HZDS. Jej cieľom bolo predísť akýmkoľvek zmenám Ústavy, ktorú by zmena nepriamej voľby prezidenta na priamu predstavovala, z dôvodu posilnenia mandátu prezidenta SR a možného ohrozenia hegemonného mocenského postavenia HZDS (Mesežnikov, 1997, s. 127 – 128). V tom čase prebiehalo ohlásenie dátumu usporiadania summitu NATO, kde Slovensko nefigurovalo medzi pozvanými krajinami uchádzajúcimi sa o vstup do NATO. Mečiar na základe populistických manipulácií začal vyvolávať medzi jeho prívržencami a voličmi nechuť k vstupu do NATO, kde v reakcii na návrh ústavného zákona o priamej voľbe prezidenta, HZDS predložila návrh na referendum s tromi otázkami, ktoré zneli:

„1) Ste za vstup SR do NATO?

2) Ste za rozmiestnenie jadrových zbraní na území SR?

3) Ste za rozmiestnenie vojenských základní na území SR?“ (Michalič, 1997, s. 48).

Prezident Kováč využil svoje právo a spojil obe referendové iniciatívy do jedného referenda, za čo bol podrobený kritike najmä zo strany HZDS. Pridala sa teda štvrtá otázka:

„4) Súhlasíte, aby prezidenta SR volili občania SR podľa priloženého návrhu ústavného zákona priamo?“ (Michalič, 1997, s. 53)

Vo volebných miestnostiach avšak namiesto hlasovacích lístkov so štyrmi otázkami, boli dodané hlasovacie lístky len s tromi otázkami. Zahraničie (predovšetkým západné krajiny) zareagovalo veľmi negatívne a pre SR to znamenalo definitívny odklad možného vstupu

²⁰ Zodpovednosť tu je pripisovaná vtedajšiemu ministrovi Gustáv Krajčí (HZDS).

do EÚ a NATO v blízkej budúcnosti. Citovať môžeme reakcie ako „*šanca na spravodlivé referendum sa premrhala*“, „*jediným výsledkom referenda je chaos a ten chaos poškodzuje (SR)*“ či komisár EÚ Hans van der Broek skonštatoval, že „*právny štát a demokracia nie sú v SR dostatočne zakorenené už dávno pred zmareným referendum*“. (Šimko, 1997, s. 223 – 224).

2.2.3 Zahraničná politika SR navonok

Relatívne v krátkom časovom období bola novovzniknutá SR uznaná ako suverénny štát ostatnými medzinárodnými aktérmi. Od 1. januára 1993 Slovensko bolo účastníkom Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe (KBSE) a Severoatlantickej rady pre spoluprácu a v ten istý deň sa stalo členom Organizácie spojených národov (OSN). Dňa 30. júna 1993 sa stalo členom Rady Európy a dňa 4. októbra 1993 bola podpísaná asociačná dohoda medzi SR a EÚ (Sedlár, 2003, s. 142).

Za dvojznačnú ale môžeme označiť politiku SR voči Maďarsku,²¹ napätá situácia a obavy z možného etnického konfliktu medzi Slovákmi a Maďarmi boli zažehnané podpísaním základnej slovensko-maďarskej zmluvy v Paríži, ktorej signatármi bol Mečiar a maďarský premiér Gyula Horn. Spolu s ratifikovaním zmluvy slovenským parlamentom, bol prijatý i zákon na ochranu republiky a došlo k návrhu výmeny maďarského a slovenského obyvateľstva v rámci summitu konaného v októbri 1995 (Sedlár, 2003, s. 143 - 144).

Prvý demarš Slovenská republika dostala po „dlhej parlamentnej noci“ dňa 25. novembra 1994 (Leško, 1998, s. 29). O neskorý rok premiérovi bol doručený druhý demarš Európskej únie, ktorý na rozdiel od prvého nevyjadroval znepokojenie, ale obavy EÚ zo stavu demokracie na Slovensku. Druhý demarš EÚ a prvý demarš od Spojených štátov boli reakciou na únos Michala Kováča ml. (Leško, 1998, s. 38). Definitívne závery na slovenskú politiku zazneli v reakciách na „zmarené referendum“, komisár EÚ Hans van den Broek povedal: „*EÚ vyjadrovala svoje hlboké znepokojenie nad stabilitou politických inštitúcií na Slovensku prostredníctvom niekoľkých demaršov a vyhlásení*“ (Šimko, 1997, s. 224). Americký hovorca Ministerstva zahraničných vecí John Dinger sa vyjadril o zmarení referenda: „*Za krok späť od demokratického charakteru slobodných a spravodlivých volieb, ktoré na Slovensku prebiehali po roku 1989*“ (Leško, 1998, s. 71). V roku 1998, vyslovila Európska komisia EÚ verdikt, že SR nespĺnila v dostačujúcom spôsobe politické kritériá dané Európskou radou v Kodani pre nestabilitu slovenských

²¹ Sedlár ju označuje ako schizofrenickú (2003, s. 143).

politických inštitúcií a ich nedostatok zakorenenia v politickom živote a ich skracovanie a nefunkčnosť v demokracii (Pridham, 2002, s. 209).

SR sa síce stala členom Mierového programu NATO v roku 1994, avšak pre politické dôvody nevstúpila s ostatnými krajinami v prvej vlne rozširovania do NATO (Pridham, 2002, s. 208). Definitívne sa o vstupe SR do NATO sa rozhodlo na summite v Madride počas rozhovorov o rozširovaní NATO, kde boli pozvané Česká republika, Poľsko a Maďarsko. Z dôvodov dlhodobých trendov vo vnútropolitickom vývoji SR bolo Slovensko vylúčené. Krajiny NATO sa vo svojom rozhodnutí uistili počas kauzy „zmareného“ referenda. Príčiny v ich rozhodnutí boli, že *„demokracia na SR nie je konsolidovaná natoľko, aby sa SR mohlo stať členskou krajinou tohto obranného spoločenstva“*. (Šimko, 1997, s. 225).

Záver

Prezentovaná bakalárska práca sa venuje politickému systému Slovenskej republiky počas vlády Vladimíra Mečiara v rokoch 1992 – 1998, kedy Slovensko bolo vo všeobecnosti označované ako „čierna diera Európy“. Výskumným cieľom bakalárskej práce bolo dokázať dekonsolidáciu demokracie v politickej sfére, ďalej overiť do akej miery Slovensko smerovalo k defektnej demokracii a skúmať či domáca politika a vnútropolitické dianie ovplyvnilo slovenskú zahraničnú politiku a vyústilo k medzinárodnému izolacionizmu. V teoretickej časti práce som predstavila teórie zvolené pre skúmanie mojej témy - teóriu konsolidácie demokracie od J. J. Linza a A. Stepana; koncept neliberálnej demokracie od F. Zakariu a koncept delegatívnej demokracie od G. O'Donnella. Na konci teoretickej časti som si zvolila päť kritérií preliňajúcimi sa medzi jednotlivými konceptami, ktoré mi vyplynuli počas výskumu. K overeniu samotných počiatočných predpokladov práce bola použitá forma prípadovej štúdie, ktorá za pomoci nedodržania kritérií ako férovosť volieb, znakov právneho štátu, slobody médií, deľby moci a splnenia postavy silného autoritárskeho vodcu dokázala autoritársky ráz vtedajšej vlády a odraz tuzemskej autoritárskej politiky do medzinárodných vzťahov vedúcej k medzinárodnej izolácii. Vlastným prínosom práce bola aplikácia troch rozličných konceptov na slovenský politický systém a dokázanie súvisu domácej politiky s medzinárodnou.

Ako z práce vyplýva, premiér Mečiar usiloval počas svojej vlády sústrediť moc do jeho rúk a rozhodovať v mene Slovenskej republiky. Náznaky týchto tendencií sa vyskytli už počas jeho prvej a druhej vlády, naplno sa prejavili v rokoch 1994 – 1998. Dôkaz tohto tvrdenia potvrdzujú najvážnejšie kauzy počínajúce „nocou dlhých nožov“, ďalej protiústavné poňatie poslaneckého mandátu v kauzách Gaulieder a Spišák, únos Michala Kováča ml. a končiac „zmareným“ referendom, ktoré prepukli počas jeho tretej vlády.

Čo sa týka aplikácie kritérií do zvolených konceptov, za toto krátke časové obdobie neprebehla dostatočná konsolidácia demokracie v politickej sfére. Počas mečiarizmu nedošlo k udomácneniu noriem a procedúr typických pre demokratické riešenie sporov a teda nebol ani dosiahnutý vysoký stupeň inštitucionálnej rutinizácie a zakotvenia takýchto postupov. Aj napriek tomu, že dochádzalo k demokratickým nedostatkom v súťaži politických aktérov o legitímne právo na udržiavanie si kontroly moci (srov. Linz a Stepan, 1996a, s. 10; Linz a Stepan, 1996, s. 18), Mečiarova vláda skončila na základe

výsledkov slobodných a demokratických volieb. Ako bolo v práci overené, Slovenská republika za vlády Mečiara bola režimom smerujúcim k defektnej demokracii, pretože v študovanom prípade došlo k naplneniu väčšiny znakov neliberálnej demokracie a čiastočné znakov delegatívnej demokracie. Režim sa vychyľoval z demokratických štandardov hlavne pre populistického premiéra Mečiara, polarizáciu parlamentu a vyhroteného vzťahu s prezidentom Kováčom, ktorý na druhej strane predstavoval Mečiarovho protihráča (srov. O'Donnell, 1994, s. 55 – 56; Hloušek a Kopeček, 2003). Voľby v roku 1998 predstavujú zlomový okamih, kedy autoritársky režim bol ukončený, nová vládna koalícia deklarovala návrat k liberálnej demokracii a snahu o začlenenie sa do významných európsky a svetových štruktúr (srov. Mesežnikov, 1999, s. 44).

Zo skúmaného prípadu Mečiarovho Slovenska jasne vyplýva fakt, že demokratické defekty súvisia i s aktivitou SR v medzinárodných vzťahoch. Aj napriek faktu, že Slovenská republika bola zo začiatku aktívna a zo strany vládnucej koalície boli snahy deklarujúce integráciu do európskych štruktúr a do NATO, išlo iba o formálne akty a reálna politika vyzerala opačne. Dôsledkom autoritárskych praktík došlo k medzinárodnej izolácii SR. Kauzy majúce pôvod v domácej politike vyvolali u ostatných západných štátov a kľúčových medzinárodných organizácií znepokojenie nad stavom demokracie a demokratických inštitútov na Slovensku a viedli k verdiktu neprijatia SR do svojich radov.

Od vzniku samostatného Slovenska ubehlo už dvadsaťšesť rokov a teda závery práce môžu poslúžiť ako podnet k ďalšiemu štúdiu, ktorý by sa zaoberal konsolidáciou demokracie podľa J. J. Linza a A. Stepana vo všetkých sférach vymenovaných v tomto prístupe.

Summary

This bachelor thesis concerns the Slovak political system during the Vladimír Mečiar's government within the years from 1992 to 1998, when Slovakia was perceived as „the black hole of the Europe“. The purpose of this paper is to prove the democratic deconsolidation, than to verify how much the Slovakia was headed to defective democracy and to analyse if the inner policy had an impact on Slovak international policy and could result to international isolationism. In the theoretic chapter, I presented the theories which are applied in the empirical part – the theory of democratic consolidation written by J. J. Linz and A. Stepan, next the F. Zakaria's concept of illiberal democracy and the concept of delegative democracy by G. O'Donnell. In the end of theoretic part, I chose five criteria that are common for individual theories and which occurred during the research as points of intersection. To verify my hypothesis, the form of my work was the case study and where the non-conformity with requirements as free and competitive elections, the rule of law, freedom of speech, the separation of powers and the existence of charismatic leader proved the authoritative manner of then government and also the reflection of the inner policy into foreign policy led to international isolationism. My own contribution to research in my bachelor thesis was the application of three theories in Slovak political system and the proof of connection between Slovak inner policy and foreign policy.

According to the final results, the Prime Minister Mečiar struggled to keep the political power in his hands. The signs of these manners occurred during his first and second government and fully was expressed during his third reign. The proof of this statement is confirmed by affairs like “the night of long knives”, the violation of Gaulieder's and Spišák's rights where they were stripped of a mandate, kidnapping of Michal Kováč jr. and “thwarted” referendum; all of them belong to the era of the third Mečiar government.

Regarding the criteria, the entire democratic consolidation in political arena wasn't shown. During the Mečiar's rule, the norms and procedures typical for democratic conflict resolution wasn't naturalized, neither the high degree of institutional routinization and confirmation of these procedures wasn't obtained. Besides the presence of democratic deficits in political competition about legitimate right to keep and control power (comp. Linz a Stepan, 1996a, p. 10; Linz a Stepan, 1996, p. 18), Mečiar's government ends according to results in free and fair elections.

The research also revealed, the regime in Slovak republic under the rule of Mečiar was

leading to defective democracy because the analysis fulfilled the criteria of illiberal democracy and some basic component of delegative democracy was accomplished too. This regime deviated from democratic standards mainly for its populist Prime minister, parliamentary polarisation and escalated conflict between Mečiar and the president Kováč who represented his adversary (comp. O'Donnell, 1994, pp. 55 – 56; Hloušek and Kopeček, 2003). The elections in 1998 are the crucial event when the authoritative regime terminated and a new government declared the return to the liberal democracy as well as the effort to become a member of key international structures (com. Mesežnikov, 1999, p. 44).

The part about Slovak international isolationism revealed, the democratic defects are related with Slovak activity in international affairs. Opposite to initial Slovak activity in earlier autonomy, the real policy had different direction. Due to the authoritative manners of coalition, the international isolationism was performed. The affaires in inner policy caused the rejection by the crucial international organizations the Slovak intensions of applying on the membership. Their conclusions not to accept Slovakia was qualified by their concerns for the political situation and the quality of democratic institutions.

It has been 26 years since the creation of Slovakia and these conclusions can help as an impulse for further research, which would be focused on the democratic consolidation in all of the arenas according to J. J. Linz and A. Stepan's theory.

Zoznam použitej literatúry

BALÍK, Stanislav a Michal KUBÁT, 2012. *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. 2. přepracované vyd. Praha: Dokořán, 2012. Bod. ISBN 978-80-7363-266-3.

BELKO, Marián, 2003. Vývoj systému politických stran. In: KOPEČEK, Lubomír, ed. *Od Mečiara k Dzurindovi: slovenská politika a politický systém v prvním desetiletí samostatnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Studie, s. 93 – 112. ISBN 80-210-3136-0.

BELKO, Marián a Lubomír KOPEČEK, 2003. Moc zákonodárná. In: KOPEČEK, Lubomír, ed. *Od Mečiara k Dzurindovi: slovenská politika a politický systém v prvním desetiletí samostatnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Studie, s. 32 – 48. ISBN 80-210-3136-0.

CASSANI, Andrea, 2012. *Hybrid what? The contemporary debate on hybrid regimes and the identity question* [online]. Università Roma Tre – Facoltà di Scienze Politiche: XXVI Convegno Società Italiana di Scienza Politica. Panel: Breakdown of the Authoritarian Regimes and Democracy. pp. 2 - 30 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://www.sisp.it/files/papers/2012/andrea-cassani-1445.pdf>.

DAHL, Robert A., 2005. What Political Institutions Does Large-Scale Democracy Require? *Political Science Quarterly* [online]. 120(2), pp. 187 – 197 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20202514>.

DIAMOND, Larry, 2002. Thinking About Hybrid Regimes. *Journal of Democracy* [online]. 15(4), pp. 21 – 34 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://muse-jhu-edu.ezproxy.is.cuni.cz/article/17195>.

DOBROVOLNÝ, Marek, 1999. *Mečiar*. Praha: JPM Tisk. ISBN 80-86313-00-X.

GINDL, Eugen, 1996. Médiá. In: HUNČÍK, Péter a Martin BÚTORA, eds. *Slovensko 1995: súhrnná správa o stave spoločnosti*. 1. vyd. Bratislava: Nadácie Sándora Máraiho, s. 219 - 236. ISBN 80-85509-41-7.

HAUGHTON, Tim, 2001. HZDS: The Ideology, Organisation and Support Base of Slovakia's Most Successful Party. *Europe-Asia Studies* [online]. 53(5), pp. 745-769 [cit. 2018-12-22]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/826368>.

HAUGHTON, Tim, 2002. Vladimír Mečiar and His Role in the 1994-1998 Slovak Coalition Government. *Europe-Asia Studies* [online]. 54(8), pp. 1319 – 1338 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/826388>.

HAVLÍK, Vlastimil, 2003. Profily významných politických stran. In: KOPEČEK, Lubomír, ed. *Od Mečiara k Dzurindovi: slovenská politika a politický systém v prvním desetiletí samostatnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Studie. s. 113 – 140. ISBN 80-210-3136-0.

HLOUŠEK, Vít, a KOPEČEK, Lubomír, 2003. Konsolidace demokracie a hybridní režimy – slovenský a chorvatský případ. *Středoevropské politické studie* [online]. 5(4), [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4022/5305>.

HUNTINGTON, Samuel P, 2008. *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury). Klasikové společenských věd. ISBN 978-80-7325-156-7.

KERN, Miro, 2018. Slovenských novinárov bili, zapalovali im autá, na vraždu si však doteraz nikto netrúfol. *Denník N* [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1041280/slovenskych-novinarov-bili-zapalovali-im-auta-na-vrazdu-si-vsak-doteraz-nikto-netrufol/>.

KMENTA, Jaroslav, 2017. Potkanova skrýš. *Reportér*. 36 (8), s. 18 – 25. ISSN 2336-4092.

KOPEČEK, Lubomír, 1999. Specifika vývoje slovenského systému politických stran. In: STRMISKA, Maxmilián, ed. *Postkomunistické stranické soustavy a politická pluralita*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU. Studie. Mezinárodní politologický ústav, s. 37 - 71. ISBN 80-210-2218-3.

KOPEČEK, Lubomír. Stranický systém Slovenska, 2003. In: FIALA, Petr a Ryszard Herbut, eds. *Středoevropské systémy politických stran*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. Sborníky, s. 153-226. ISBN 80-210-3091-7.

KOPEČEK, Lubomír, 2006. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. ISBN 80-7325-076-4.

KOPEČEK, Lubomír, 2007. *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). Politologická řada. ISBN 978-80-

7325-113-0.

KOPEČEK, Lubomír, 2008. Prezident v politickém systému Slovenska: - nelehké hledání fungujícího modelu. In: NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, eds. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě*. 1. vyd. Praha: Dokořán. s. 171-210. ISBN 978-80-7363-179-6.

KRIVÝ, Vladimír, 1999. Volebné výsledky. In: MESEŽNIKOV, Grigorij, Martin BÚTORA a Zora BÚTOROVÁ, eds. *Slovenské voľby '98: kto? prečo? ako?*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 245 – 260. ISBN 80-88935-04-0.

KYSEL, Tomáš, 2018. Noc dlhých nožov po slovensky. Keď Fico ako jediný bránil demokraciu. *Aktuality.sk* [online]. [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/560997/noc-dlhych-nozov-po-slovensky-ked-fico-ako-jediny-branil-demokraciu/>.

LEBOVIČ, Peter, 1999. Zápas o udržanie demokracie: politické súvislosti novelizácie volebného zákona. In: MESEŽNIKOV, Grigorij, Martin BÚTORA a Zora BÚTOROVÁ, 1999, eds. *Slovenské voľby '98: kto? prečo? ako?*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 21 – 35. ISBN 80-88935-04-0.

LESNÁ, Ľuba, 2001. *Únos demokracie: zo zákulisia slovenskej tajnej služby*. 1. vyd. Praha: G plus G. Tak to vidím ja. ISBN 80-86103-46-3.

LEŠKO, Marián, 1996. *Mečiar a mečiarizmus: politik bez škrupúl, politika bez zábran*. Bratislava: VMV. ISBN 80-967275-3-2.

LEŠKO, Marián, 1998. Príbeh sebadiskvalifikácie favorita. In: LEŠKO, Marián, František ŠEBEJ a Martin BÚTORA, eds. *Slovensko v šedej zóne?: rozširovanie NATO, zlyhania a perspektívy Slovenska*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 15 – 79. ISBN 80-88935-01-6.

LINZ, Juan J. a Alfred STEPAN, 1996a. *Problems of Democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore: The John Hopkins University Press. ISBN 0-8018-5158-0.

LINZ, Juan J. a Alfred STEPAN, 1996b. Toward Consolidated Democracies. In: *Journal of Democracy*, [online]. 2 (7), pp. 14 – 33 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://muse-jhu-edu.ezproxy.is.cuni.cz/article/16745>.

MESEŽNIKOV, Grigorij, 1996. Vnútropolitický vývoj a politická scéna SR v roku 1995. In: HUNČÍK, Péter a Martin BÚTORA, eds. *Slovensko 1995: súhrnná správa o stave spoločnosti*. 1. vyd. Bratislava: Nadácie Sándora Máraiho, s. 11 - 25. ISBN 80-85509-41-7.

MESEŽNIKOV, Grigorij, 1997. Postoje a činnosť politických strán a hnutí. In : MESEŽNIKOV, Grigorij a Martin BÚTORA, eds. *Slovenské referendum '97: zrod, priebeh, dôsledky*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 111 - 136. ISBN 80-967739-2-5.

MESEŽNIKOV, Grigorij, 1999. Voľby 1998 a vývoj systému politických strán. In: MESEŽNIKOV, Grigorij, Martin BÚTORA a Zora BÚTOROVÁ, eds. *Slovenské voľby '98: kto? prečo? ako?*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 37 – 49. ISBN 80-88935-04-0.

MICHALIČ, Sergej, 1997. Referendum: od petičnej akcie cez zmarenie k rozhodnutiu prokurátora. In : MESEŽNIKOV, Grigorij a Martin BÚTORA, eds. *Slovenské referendum '97: zrod, priebeh, dôsledky*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 43 - 82. ISBN 80-967739-2-5.

O'DONNELL GUILLERMO, 1994. Delegative democracy. *Journal of Democracy* [online]. 5(1), pp. 55 – 69 [cit. 2018-12-6]. Dostupné z: <https://muse-jhu-edu.ezproxy.is.cuni.cz/article/225426>.

PRIDHAM, Geoffrey, 2002. The European Union's Democratic Conditionality and Domestic Politics in Slovakia: The Mečiar and Dzurinda Governments Compared. *Europe-Asia Studies* [online]. 54(2), pp. 203 – 227 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/826325>.

RUPNIK, Jacques, 1999. Un bilan du divorce tchéco-slovaque: Transition démocratique et construction d'États-nations. *Critique internationale* [online]. 2. La formation de l'Europe, sous la direction de Christian Lequesne. pp. 91-115. [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: http://www.persee.fr/doc/criti_1290-7839_1999_num_2_1_1545?q=Me%C4%8Diar+OTAN+Union+Europ%C3%A9enne.

ŘÍCHOVÁ, Blanka, 2007. *Úvod do současné politologie: srovnávací analýza demokratických politických systémů*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-348-2.

SEDLÁR, Jaromír, 2003. Zahraniční a bezpečnostní politika. In: KOPEČEK, Lubomír, ed. *Od Mečiara k Dzurindovi: slovenská politika a politický systém v prvním desetiletí*

samostatnosti. Brno: Masarykova univerzita. Studie. s. 141 – 163. ISBN 80-210-3136-0.

SCHEDLER, Andreas, 1998. What is Democratic Consolidation?. *Journal of Democracy* [online]. 9(2), pp. 91 – 105 [cit. 2018-12-6]. Dostupné z: <https://muse-jhu-edu.ezproxy.is.cuni.cz/article/16883#f7-text>.

SCHEDLER, Andreas, 2006. *Electoral authoritarianism: the dynamics of unfree competition*. Boulder, Colo.: Rienner. ISBN 1-58826-415-7.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Ústavný súd. Nález Ústavného súdu č. 8 [zo dňa 23. júla 1997]. In: Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR, Slovenská republika. 1997. Dostupný na: <https://www.ustavnsud.sk/vyhľadavanie-v-zbierke-nalezov-a-uzneseni#!ZNAUSearchResultView>.

SZOMOLÁNYI, Soňa, 1999. *Kľukatá cesta Slovenska k demokracii*. 1. vyd. Bratislava: Stimul. ISBN 80-88982-11-1.

ŠIMKO, Otto, 1997. Echo referenda v zahraničí. In : MESEŽNIKOV, Grigorij a Martin BÚTORA, eds. *Slovenské referendum '97: zrod, priebeh, dôsledky*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Štúdie a názory, s. 223 - 237. ISBN 80-967739-2-5.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 1992. Podiel hlasov pre politické strany v roku 1992. *Výsledky volieb rok 1992* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/nrsr/snr1992/volby92s/php92.htm>.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 1994. Súhrnné výsledky hlasovania. *Vol'by do NR SR 1994* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1994/slov/volby21.htm>.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 1998. Počet a podiel platných hlasov pre politické strany, ktoré postúpili do NR SR. *Vol'by do NR SR 1998* [online]. [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1998/results/tab3.jsp.htm>.

URUBEK, Tomáš, 1999. Vliv Hnutí za demokratické Slovensko na formování slovenského stranícko-politického systému. In: STRMISKA, Maxmilián, ed. *Postkomunistické stranické soustavy a politická pluralita*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU. Studie. Mezinárodní politologický ústav. s. 72 – 104. ISBN 80-210-2218-3.

Ústavný zákon č. 460/1992 Z. z., Ústava Slovenskej republiky. Dostupné z: <http://www.slpk.sk/dokumenty/ustava.pdf>.

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 1995. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky. Parlamentné tlač [online]. [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/DsDocument?documentId=289948>.

WLACHOVSKÝ, Miroslav, 1998. Zahraničná politika. In: MESEŽNIKOV, Grigorij, ed. *Voľby 1998: analýza volebných programov politických strán a hnutí*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. Rozhľady. Štúdie a názory, s. 63 – 75. ISBN 80-88935-00-8.

ZAKARIA, Fareed, 1997. The Rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs* [online]. 76(6), pp. 22-43 [cit. 2018-10-27]. Dostupné z: <https://msuweb.montclair.edu/~lebelp/FZakariaIlliberalDemocracy1997.pdf>.

Tézy bakalárskej práce

Katedra politologie IPS FSV UK

Priezvisko, meno: Bátová, Martina

Názov práce: Politický systém za vlády Vladimíra Mečiara a jeho odraz do zahraničnej politiky

Vedúci práce: PhDr. Kamil Švec, Ph.D.

Názov práce v AJ: Political system during Vladimír Mečiar's government and its reflection to the foreign policy

Študijný odbor: Politologie a mezinárodní vztahy (Bc.)

Semester zadania: letní

Ak. rok podania: 2016/2017

Predpokladaný termín dokončenia: LS 2018

Typ práce: bakalářská

Zdôvodnenie výberu práce

Táto bakalárska práca sa bude zaoberať slovenskou politickou scénou krátko po vzniku samostatnej Slovenskej republiky a taktiež sa zameria na príčiny vtedajšieho izolacionizmu. Časovo ju vymedzíme do obdobia vlády premiéra Vladimíra Mečiara, inak nazývanej ako mečiarizmus, trvajúcej v rokoch 1992 – 1994 a 1994 – 1998. Do práce zahrnieme aj Mečiarove pôsobenie v rámci politického občianskeho hnutia Verejnosť proti násiliu (VPN) a pôsobenie v strane Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS), označovanú ako politického nástupcu VPN. Od roku 1998 začína dezintegrácia antimečiarovského tábora a izolácia HZDS v politickom systéme, keďže Mikuláš Dzurinda zo strany Slovenská ľudová koalícia (SDK) bol poverený vytvorením vlády. Dôležité je pripomenúť, že medzi Mečiarovými dvomi vládami bolo obdobie, kedy deväť mesiacov vládla úradnícka vláda Jozefa Moravčíka (Kopeček, 2003, str. 165).

Dôvodom výberu tejto témy je prebiehajúca diskusia v slovenských médiách ohľadom zrušenia Mečiarových amnestií (napríklad SME.sk, Denník N), ktoré boli udelené osobám podozrivých z trestných činov spáchaných v súvislosti s únosom Michala Kováča ml., syna vtedajšieho prezidenta Slovenskej republiky. Ďalej sa bude zaoberať izolacionizmom, ktorý bol jedným z dôsledkov politiky Mečiarových vlád a je zatiaľ málo skúmaným fenoménom. Prostredníctvom tejto práce sa pokúsime podať ucelený pohľad na

kontroverzné dianie politickej scény deväťdesiatych rokov.

Predpokladaný cieľ

Cieľom bakalárskej práce je zmapovať prostredníctvom prípadovej štúdie obdobie vlády Vladimíra Mečiara. Túto problematiku znovu oživil na jar 2017 film *Únos*, inšpirovaný únosom Michala Kováča ml., ktorý vyvolal diskusiu v médiách o Mečiarových amnestiách. Krátko potom bola v parlamente prijatá ústavná novela z dňa 30. marca 2017 umožňujúca zásah parlamentu v prípade individuálneho zlyhania prezidenta SR pri udeľovaní milostí a amnestií.

Zaujímať nás budú charakteristické rysy politického systému v deväťdesiatych rokoch, akými sú postavenie prezidenta počas mečiarizmu, súdna moc, stranický systém, jednotlivé kauzy. Pozornosť budeme taktiež venovať vnímaniu Slovenskej republiky v medzinárodných vzťahoch, konkrétne, aké ohlasy vyvolávala Mečiarova vláda v medzinárodnom priestore. V rámci zahraničnej politiky dochádzalo k izolacionizmu, Jaromír Sedlár (v Kopeček, 2003a, str. 143) hovorí „schizofrénii politiky vlády Vladimíra Mečiara“, ktorú môžeme ilustrovať recipročnými dohodami medzi Slovenskou republikou a Maďarskom.

Metodológia práce

V rámci prvej výskumnej otázky, kde sa budeme venovať základným znakom vlády Vladimíra Mečiara, budeme písať prípadovú štúdiu využívajúc aplikáciu teórie konsolidácie demokracie podľa prístupu Juana José Linza a Alfreda Stepana. Podľa jednotlivých oblastí konsolidácie demokracie ako sú konsolidácia ekonomiky, byrokracie, noriem, politickej sféry a občianskej spoločnosti budeme analyzovať jednotlivé aspekty mečiarizmu. Predpokladáme, jeho vláda neprebíhala v maximálnom súlade s princípmi demokratického a právneho štátu. Súčasťou prvej časti bude aj podkapitola o nacionalizme.

Pri písaní tejto práce budeme zohľadňovať súčasné dianie zaoberajúce sa Mečiarovými amnestiami. Ústavná novela, ktorou by bolo možné ich zrušiť, čaká na pripomienky Ústavným súdom SR, Ústavný súd má 60 dní na vyjadrenie sa, lehota začala dňom 7. apríla 2017 (písané ku dňu 22.5.2017).

Pre skúmanie vplyvu mečiarizmu na integráciu SR do medzinárodných organizácií

využijeme deskriptívnu metódu s prvkami kritickej metódy. Budeme sa koncentrovať na postoj Slovenskej republiky k vstupom do medzinárodných organizácií, ktoré sú výstupom Mečiarovej zahraničnej politiky. Predpokladáme, že na základe jeho politiky dochádzalo k cieľnému odmietaniu vstupov do medzinárodných organizácií.

Základná charakteristika témy

Od roku 1993 sa mala začať písať nová demokratická kapitola v slovenských dejinách, ktorá nadväzovala na krátkodobú skúsenosť s demokraciou z Prvej republiky. Pre jej uchovanie bola avšak nutná akceptácia a vyrovnanie sa so silnou tradíciou politického autoritárstva (Kopeček, 2003a, str. 27).

Dodnes existujú viaceré dohady o klasifikácii mečiarizmu. Slovenská sociologička Soňa Szomolányi tvrdí (v Kopeček, 2003b, str. 166), že Mečiar usiloval o prechod z liberálne-demokratického režimu na autoritatívny. Kopeček toto tvrdenie označuje za radikálne a odporuje Szomolányi argumentom o konaní slobodných volieb v roku 1998 (Kopeček, 2003b, str. 166). Vládna koalícia v rokoch 1994 – 1998 sa vyznačila aj porušovaním zákonmi a ústavou a nerešpektovaním rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky. Menovať môžeme nevyšetrenie únosu Michala Kováča ml., vraždy Róberta Remiáša, protiústavného zbavenia mandátu Františka Gauliedera a zmarené referendum o vstupe do NATO v roku 1997 (Szomolányi, 1999, str. 80). Berúc do úvahy vyššie zmienené fakty, účelom tejto práce bude nájdenie najvhodnejšej klasifikácie pre mečiarizmus.

Predpokladaná štruktúra práce

1. Politický systém Slovenskej republiky v 90. rokoch
 - 1.1. Vláda Vladimíra Mečiara
 - 1.2. Ústavná realita
 - 1.3. Nacionalizmus
2. Amnestie
 - 2.1. Otvorenie diskusie ústavnosti Mečiarových amnestií
 - 2.2. Ústavný zákon č. 71/2017 Z. z.
3. Izolácia
 - 3.1. Mečiarova politika
 - 3.2. Postoj medzinárodných organizácií

4. Záver

Základná literatúra

- 4.1. KOPEČEK, Lubomír. Od Mečiara k Dzurindovi. Slovenská politika a politický systém v prvom desaťročí samostatnosti. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2003a. 177 s. ISBN 80-210-3136-0.
- 4.2. KOPEČEK, Lubomír. Prezident v politickom systéme Slovenska: - neľahké hľadanie fungujúceho modelu. Postavenie hlavy štátu v parlamentných a poloprezidentských režimoch. S.171-210, , 171-210. ISBN 978-80-7363-179-6.
- 4.3. KOPEČEK, Lubomír. Špecifika vývoje slovenského systému politických strán. In Postkomunistické stranické sústavy a politická pluralita. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 1999. s. 37-71. ISBN 80-210-2.
- 4.4. KOPEČEK, Lubomír. Stranický systém Slovenska. Petr Fiala, Ryszard Herbut a kol. In Stredoevropské systémy politických strán. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 2003b. s. 153-226, 74 s. Sborníky, svazek č. 15. ISBN 80-210-3091-7.
- 4.5. Linz, Juan J. - Stepan Alfred C. 1996. Toward Consolidated Democracies. In: Journal of Democracy, [online]. č. 2, 7, 1996 [cit. 2017-05-22]. s. 14 – 33. Dostupné z: <http://adpm.pbworks.com/f/Democratic%20Consolidation-Linz%20and%20Stepan-1996.pdf>
- 4.6. SZOMOLÁNYI, Soňa. Kľukatá cesta Slovenska k demokracii. Bratislava: Stimul, 1999.
- 4.7. Ústavný zákon č. 71/2017 Z. z. z 30. marca 2017 ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, [online]. [cit. 2017-05-16]. URL: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/71/vyhlasene_znenie.html
- 4.8. Novinové články denných periodík SME.sk, Denník N, Hospodárske noviny